

# ПІДХІД, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ПОСТРАЖДАЛИХ

Кращі практики членів міжнародного альянсу  
по запобіганню сексуальному насильству,  
пов'язаному з конфліктом

2026

# ПІДХІД, ОРІЄНТОВАНИЙ НА ПОСТРАЖДАЛИХ

**Кращі практики членів міжнародного альянсу  
по запобіганню сексуальному насильству,  
пов'язаному з конфліктом**

Це видання було підготовлено та надруковано в межах проекту "Скоординовані дії громадянського суспільства для забезпечення справедливості, притягнення до відповідальності та подальшої підтримки постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, в Україні", який реалізується Асоціацією жінок-юристок України "ЮрФем", Truth Hounds, Міжнародним партнерством з прав людини (IPHR), ГО "Блакитний птах", Fight for Rights за підтримки Бюро з питань демократії, прав людини та праці Державного департаменту США (DRL).

Переклад цього видання став можливим за підтримки Фонду доктора Деніса Муквеге у 2026 році в межах проекту "Репарації та комплексна допомога постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, в Україні", що фінансується Centre de Crise et de Soutien Міністерства закордонних справ Франції.

ПЕРЕДМОВА .....	5
ВСТУПНЕ СЛОВО .....	6
ПОДЯКИ.....	7
СКОРОЧЕННЯ .....	8
СТИСЛИЙ ОГЛЯД.....	10
I ВСТУП .....	12
II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ.....	14
<b>2.1 ЗАПОБІГАННЯ</b> .....	14
2.1.1 Правова і політична основа .....	14
2.1.2 Обізнаність та потенціал .....	18
2.1.3 Залучення спільноти .....	28
2.1.4 Раннє попередження та аналіз галузі .....	29
Засвоєні уроки .....	30
<b>2.2 РЕАГУВАННЯ</b> .....	31
2.2.1 Негайна допомога.....	31
2.2.1.1 Мобільні клініки та центри допомоги .....	31
2.2.1.2 Онлайн-консультації та перенаправлення .....	33
2.2.2 Довгострокова підтримка.....	35
2.2.2.1 Визнання статусу постраждалих .....	35
2.2.2.2 Послуги для постраждалих .....	36
2.2.2.3 Проміжні репараційні заходи і невідкладні проміжні репарації.....	39
2.2.2.4 Координація за участю багатьох зацікавлених сторін.....	43
2.2.2.5 Правова та інституційна реформа .....	44
Засвоєні уроки .....	44
<b>2.3 ПРОЦЕС СПІВТВОРЕННЯ</b> .....	46
2.3.1 Діалогові майданчики, безпечні простори та організації постраждалих.....	46
2.3.2 Координаційні центри, мережі на основі ідентифікації та дослідження .....	48
2.3.3 Юридична та інституційна залученість .....	49
2.3.4 Репарації: розробка, впровадження, моніторинг та оцінка.....	50
Засвоєні уроки .....	52
<b>2.4 ПРАВОСУДДЯ, ОРІЄНТОВАНЕ НА ПОСТРАЖДАЛИХ</b> .....	53
2.4.1 Реєстри та хаби експертів з СНПК.....	53
2.4.2 Інклюзивна участь у здійсненні правосуддя: Контекстний аналіз та потенціал .....	54
2.4.3 Експертні знання СНПК в галузі міжнародних механізмів притягнення до відповідальності за злочини.....	55
Засвоєні уроки .....	58
III ВИСНОВКИ .....	59
КЕРІВНІ ДОКУМЕНТИ ТА КОРИСНІ РЕСУРСИ.....	61
ДОДАТОК. QR-КОДИ З ПОСИЛАННЯМИ НА ПОВНІ МАТЕРІАЛИ НАДАНІЧЛЕНАМИ АЛЬЯНСУ .....	62

Військові злочини не знають ні статі, ні віку, ні кордонів. Це нікого не залишає байдужим. І навіть у міру того, як змінюється характер військових дій, сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, продовжує залишатися однією з найбільш руйнівних і цинічних тактик, які використовуються для заподіяння болю, вселення страху і руйнування громад. Україна стикається з подібними злочинами з 2014 року, коли Росія перетворила сексуальне насильство на систематичну зброю агресії.



Зіткнувшись з такою жорстокістю, Україна вирішила не тільки засуджувати, а й діяти. Ми ставимо постраждалих в центр нашого реагування – приймаючи нові закони, впроваджуючи невідкладні проміжні репарації навіть у воєнний час, налагоджуючи співпрацю між правоохоронними органами, військовими, соціальними службами та громадянським суспільством. Перш за все, ми прислухаємося до самих постраждалих, чиї голоси, сміливість і вимоги справедливості визначають наш подальший шлях.

Ця збірка кращих практик відображає як власний шлях України, так і нашу спільну глобальну подорож. У 2025 році Україна стала головою Міжнародного Альянсу із запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту. Для нас це не просто титул — це відповідальність і можливість: робити свій внесок, вчитися і створювати більш сильну і згуртовану відповідь з нашими партнерами по всьому світу.

Своїм головуванням ми прагнули підкреслити, що це питання хвилює не тільки Україну, але і все міжнародне співтовариство в цілому. Тому ми пишаємося тим, що під час нашого головування шість нових членів вирішили приєднатися до Альянсу, що ще більше зміцнило нашу спільну справу.

У цьому виданні ви знайдете уроки, перевірені в найскладніших обставинах. Вони призначені для урядів, установ, практиків і, що важливо, для постраждалих у всьому світі. Ми сподіваємось надихнути на конкретні дії, що ґрунтуються на гідності, повазі та підзвітності, у всьому світі.

Перш за все, ми віддаємо шану постраждалим. Їх життєстійкість є справжньою основою всієї нашої роботи. Я щиро сподіваюся, що завдяки практиці, орієнтованій на постраждалих, політичній волі та міжнародній солідарності, ми зможемо наблизити їх до справедливості, визнання та зцілення, яких вони по праву заслуговують.

**Тарас Качка,**

**Віце-прем'єр-міністр  
України з питань європейської та  
євроатлантичної інтеграції**

## ВСТУПНЕ СЛОВО

Підходи, орієнтовані на постраждалих, стали важливим орієнтиром у глобальному реагуванні на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, але їх застосування на практиці все ще викликає складні питання. Як нам забезпечити, щоб принципи, орієнтовані на постраждалих, були не тільки визнані, але й змістовно закріплені в правових системах, наданні послуг, стратегіях із запобігання та перехідному правосудді? Як різні установи, громади та самі постраждалі можуть визначити та сформулювати те, що насправді означає "орієнтований на постраждалих"?



Ці питання послужили основою для прийняття рішення про підготовку даної публікації під час головування України в Міжнародному Альянсі із запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту у 2025 році. Замість того, щоб пропонувати якесь одне визначення чи модель, метою було задокументувати, як різні суб'єкти в різних контекстах застосовують мислення, орієнтоване на постраждалих, — як це виглядає на практиці, які виникають виклики і які інструменти довели свою ефективність. За останні одинадцять років власний шлях України в боротьбі з сексуальним насильством, пов'язаним з конфліктом, показав, що, хоча принципи можуть бути спільними, їх реалізація повинна відповідати національним реаліям і життєвому досвіду постраждалих.

У цій добірці зібрано широкий спектр практичних прикладів і уроків, засвоєних з досвіду двадцяти трьох членів Альянсу: Австралія, Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем», Боснія і Герцеговина, Великобританія, Глобальний фонд тих, хто пережив насильство, Демократична Республіка Конго, Колумбія, Корпорація «Sisma Muje», ООН Жінки, Республіка Корея, Румунія, Тимор-Лешті, Україна, Український жіночий фонд, Франція, Фонд імені доктора Деніса Муквеге, Фонд ООН в галузі народонаселення, Швейцарія, Японія, Йорданія, Justice Rapid Response, Legal Action Worldwide, UA Experts.

На додаток до основних напрямків з запобігання і реагування, ми вирішили виділити дві додаткові галузі, в яких активно застосовуються підходи, орієнтовані на постраждалих: процеси співтворення і правосуддя, орієнтованого на постраждалих. Кожен розділ містить короткий аналіз у поєднанні з реальною практикою, які ілюструють різноманітність використовуваних стратегій, починаючи від правових реформ та заходів з підвищення обізнаності до процесів репарацій та місцевих ініціатив.

Це не академічний огляд. Це практичний ресурс для політиків, практиків, установ, організацій та постраждалих, що пропонує конкретні приклади, які можуть послужити основою для дій, адаптації та інновацій. Підхід, орієнтований на постраждалих, не є статичним; він повинен розвиватися, коли ми продовжуємо слухати, вчитися та реагувати. Ми сподіваємося, що ця публікація послужить як відображення прогресу, так і інструментом для подальшої співпраці.

Передусім це підтверджує нашу спільну відданість принципу змістовної участі: голоси постраждалих не лише почуті, а й покладені в основу рішень, які ми напрацьовуємо разом.

**Катерина Левченко,**

**Урядова уповноважена України  
з питань гендерної політики**

## ПОДЯКА

У цій публікації представлена добірка передового досвіду застосування підходу, орієнтованого на постраждалих, підготована членами Міжнародного Альянсу із запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту (Альянс). Цей збірник підготовлено за фінансової підтримки Уряду Великої Британії, наданої через Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку Великої Британії в межах проєкту «Жінки. Мир. Безпека: Діємо разом», що реалізується Українським жіночим фондом. Висловлені думки не обов'язково відображають офіційну політику уряду Великобританії, Урядової уповноваженої з питань гендерної політики та Українського Жіночого Фонду. Цей збірник також був підготований у тісній співпраці з офісом Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Авторкою публікації стала Катерина Левченко, Урядова уповноважена України з питань політики гендерної рівності, спільно з Любов'ю Гордієнко та Анатолієм Досичем, консультантами Апарату Урядової уповноваженої з питань гендерної політики. Висловлюємо подяку радникам Анні-Марії Чайковській та Євгенії Лук'янченко, а також консультантам Марії Желтусі та Карині Литвинюк з офісу Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України за їх цінні погляди та продумані пропозиції. Ми також висловлюємо особливу вдячність Міністерству закордонних справ України за його цінну інформаційну та аналітичну підтримку, а також за можливість вивчення провідних міжнародних практик, які сприяли підготовці цієї збірки.

Складання, перегляд і остаточне доопрацювання цієї публікації були засновані на широкій залученості членів Альянсу — як держав, так і організацій, — які добровільно надали інформацію. Наведені приклади не є вичерпним звітом про роботу членів Альянсу, а висловлені думки не обов'язково відображають офіційну позицію будь-якого уряду-члена Альянсу. Аналогічним чином, думки, висловлені в публікації, можуть не обов'язково відображати погляди окремих членів Альянсу.

Автори висловлюють свою щирю подяку всім людям у всьому світі, які підтримали підготовку цієї збірки, як за їх внесок, так і за їх постійні зусилля по боротьбі з сексуальним насильством, пов'язаним з конфліктом.

## СКОРОЧЕННЯ

<b>Велико-британія</b>	Об'єднане Королівство
<b>ВПО</b>	внутрішньо переміщена особа
<b>ГЗН</b>	Гендерно зумовлене насильство
<b>ДРК</b>	Демократична Республіка Конго
<b>ЖМБ</b>	Жінки, мир і безпека
<b>КГПП</b>	Консультативна група з питань постраждалих
<b>КЗПЛ</b>	Конвенція про злочини проти людяності
<b>КЛДЖ</b>	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
<b>КПЗП</b>	Консультативна панель з питань залучення постраждалих
<b>КР</b>	королівський радник
<b>ЛГБТКІ+</b>	лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, квіри, інтерсексуали та інші
<b>МВФ</b>	місія з встановлення фактів
<b>МГП</b>	міжнародне гуманітарне право
<b>МІКР</b>	Міжнародний інститут кримінальних розслідувань
<b>МКС</b>	Міжнародний кримінальний суд
<b>МКЧХ</b>	Міжнародний Комітет Червоного Хреста
<b>МРГ</b>	Міжвідомча робоча група по боротьбі з сексуальним насильством, пов'язаним зі збройною агресією Росії проти України, та надання допомоги постраждалим
<b>МС ООН</b>	Міжнародний суд ООН
<b>НПД</b>	Національний план дій

## СКОРОЧЕННЯ

<b>НУО</b>	неурядова організація
<b>ОГС</b>	організація громадянського суспільства
<b>ООН</b>	Організація Об'єднаних Націй
<b>РБ ООН</b>	Резолюція Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй
<b>СГЗН</b>	сексуальне та гендерно зумовлене насильство
<b>СЕМА</b>	Глобальна мережа жертв та постраждалих, покликана покласти край сексуальному насильству під час війни
<b>СНПК</b>	сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом
<b>СЮПМ</b>	Спеціальна юрисдикція з питань миру
<b>ТТД</b>	Mesa de Asistencia Técnica (таблиця технічної допомоги)
<b>ФМ</b>	Фонд доктора Деніса Муквеге
<b>УЖФ</b>	Український жіночий фонд
<b>ЮНІСЕФ</b>	Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй
<b>ЮрФем</b>	Асоціація жінок-юристок України "ЮрФем"
<b>GSF</b>	Глобальний фонд тих, хто пережив насильство
<b>JRR</b>	Justice Rapid Response
<b>LAW</b>	Legal Action Worldwide
<b>PSVI</b>	Ініціатива із запобігання сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом
<b>UNFPA</b>	Фонд Народонаселення Організації Об'єднаних Націй

## ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

У цій публікації зібрані кращі практики двадцяти трьох членів Міжнародного Альянсу із запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту (Альянс), що наголошують на тому, як розробляються і застосовуються підходи, орієнтовані на постраждалих, в різних контекстах. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, і надалі є серйозним і поширеним злочином. В межах Альянсу як держави, безпосередньо постраждали від СНПК, так і ті, що визначають його запобігання та реагування на нього пріоритетом своєї зовнішньої політики, а також організації-члени, прагнули відійти від сприйняття постраждалих виключно як отримувачів допомоги, натомість визнаючи їх носіями прав, лідерами та агентами змін. Ця публікація відображає досягнення, інновації та виклики у чотирьох сферах: запобігання, реагування, співтворення та правосуддя, орієнтоване на постраждалих.

## ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

### 1. Запобігання та реагування

Члени Альянсу все частіше розглядають запобігання як більше, ніж просто підвищення обізнаності; мова йде про об'єднання правової реформи, інституційної готовності та пильності громади в єдине ціле. Національні правові рамки закладають основу для роботи, але їх ефективність залежить від того, наскільки добре залучені громади та як визначаються, картографуються та прогноуються ризики за допомогою аналізу місцевості та систем раннього попередження. Це показує, що запобігання є успішним, коли законодавство, потенціал та знання громади працюють спільно, а не окремо.

Що стосується реагування, то вирішальне значення має подвійний підхід. Негайні втручання, такі як мобільні клініки, гарячі лінії та системи швидкого перенаправлення, спрямовані на задоволення невідкладних медичних та психосоціальних потреб, тоді як довгострокова підтримка допомагає постраждалим включитися в соціальні та інституційні мережі та домогтися визнання. Визнання статусу постраждалого та чіткі репараційні заходи були особливо ефективними у відновленні довіри та гідності. Урок тут полягає в тому, що реагування не може зводитися до полегшення кризи; воно також має забезпечувати безперервність, передбачуваність і гідність, з спільно створеними репараціями під керівництвом постраждалих, що пропонує модель побудови довіри в умовах триваючого конфлікту.

### 2. Участь постраждалих і співтворення

Що характерно для практики Альянсу - це перехід від символічних і часто формальних консультацій до реального лідерства постраждалих. Організації та діалоги, очолювані постраждалими, не тільки створили безпечні простори, але й вплинули на інституційні практики, довівши, що життєвий досвід є незамінним і необхідним для забезпечення ефективності законів, політик та проєктів, спрямованих на запобігання або боротьбу з СНПК. Постраждалі та групи постраждалих мають унікальну здатність висловлювати свої погляди та точку зору на заходи, які впливають на їхнє життя - від запобігання та реагування до правосуддя та репарацій. Системні консультації та взаємодія різних міжгалузевих груп з представниками постраждалих, підвищили інклюзію. Водночас правова залученість гарантує, що постраждалі є не просто сторонніми спостерігачами за системами правосуддя та процесами репарацій, але і активними учасниками їх розробки, впровадження, оцінки та моніторингу. Засвоений урок полягає в тому, що участь набуває сенсу лише тоді, коли вона структурована, забезпечена ресурсами та убезпечена таким чином, щоб постраждалі могли залучатися значимо і постійно - не як голоси час від часу, а як зацікавлені сторони, що формують систему зсередини.

### 3. Правосуддя та підзвітність

Ініціативи правосуддя поступово переосмислюються: хоча переслідування залишається важливим, воно в першу чергу спрямоване на кривдників і іноді може призвести до повторної віктимізації постраждалих. Травма-інформоване навчання фахівців правової сфери сприяло зміцненню професійної практики; однак офіційні механізми правосуддя часто залишаються географічно та інституційно віддаленими. Основним уроком є те, що правосуддя не може залишатися віддаленою обіцячкою — воно повинне бути локалізованим, доступним, своєчасним та сформованим самими постраждалими, якщо ми хочемо вибудувати довіру та сприяти зціленню.

Відображенням цієї зміни стали найбільш трансформаційні практики, пов'язані з адміністративними репараціями та іншими позасудовими заходами, орієнтованими на постраждалих, такими як доступ до основних послуг, грошові компенсації, ініціативи, що сприяють громадянській участі та соціальній інклюзії. Репарації, розроблені постраждалими, символічні чи матеріальні, виявилися особливо ефективними у відновленні гідності та відбудові соціальної структури, порушеної конфліктом.

### 4. Прогалини та виклики

Незважаючи на те, що члени Альянсу заклали важливий фундамент, архітектура підтримки залишається нерівномірною. Реабілітація є найслабшою ланкою: невідкладне реагування зустрічається частіше, ніж сталі шляхи відновлення, в результаті чого постраждалі залишаються без медичної, психосоціальної та економічної стабільності, необхідної для реінтеграції. Не менш вражаючою є нестача інклюзивності. Чоловіки, ЛГБТКІ+ постраждалі, діти, зокрема, діти, народжені в результаті зґвалтування, і діти, які стали свідками СНПК, представники корінних народів та особи з інвалідністю залишаються поза втручаннями, що свідчить про те, що риторика про те, що "ніхто не залишається осторонь", ще не підкріплена практикою.

Фінансова нестабільність також підриває прогрес. Короткострокові цикли фінансування, засновані на проєктах, призводять до збоїв, змушуючи організації, очолювані постраждалими, працювати без стабільності, необхідної для утримання персоналу, розширення послуг або стратегічного планування. Політичні та бюрократичні бар'єри посилюють ці виклики: навіть суворі закони втрачають силу, коли державні інститути не в змозі їх впроваджувати, в результаті чого у постраждалих залишаються права на папері, але не на практиці. Таким чином, проблема полягає не тільки в ресурсах, але і в управлінні та підзвітності.

## ВИСНОВКИ

Для членів Альянсу підхід, орієнтований на постраждалих, розвинувся не як розпорядча модель, а як основа для значущого залучення постраждалих, співтворення і моделей, очолюваних постраждалими, зміщуючи центр уваги з інститутів на самих постраждалих. Він переосмислює ефективність з урахуванням життєвих реалій постраждалих, перетворюючи їхні голоси на компас для запобігання та реагування, визнаючи їх право на участь і співтворення. Ця зміна помітна у всіх практиках, де постраждалі виступають в якості лідерів, розробників стандартів і співавторами рішень.

Однак постійні прогалини показують, що робота, орієнтована на постраждалих, не може бути епізодичною чи символічною - вона вимагає структурних зобов'язань. Важливе значення мають стабільне, довгострокове фінансування, інклюзивна практика, що охоплює найбільш маргіналізовані верстви населення, і серйозне дотримання державою чинних правових рамок. Таким чином, дії, орієнтовані на постраждалих, мають на меті не лише вислухати постраждалих, але й реструктурувати системи, щоб вони залишалися підзвітними їм з часом.

## I ВСТУП

### Що становить собою Міжнародний альянс із запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту?

Міжнародний альянс із запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту складається з 34 членів<sup>1</sup> у тому числі 21 держава та 13 недержавних суб'єктів, таких як багатосторонні партнери, організації громадянського суспільства та постраждалих. Місія Альянсу як платформи для співпраці полягає у зміцненні зусиль щодо запобігання та реагування на СНПК шляхом обміну кращими практиками, навчання та підтримки дій, орієнтованих на постраждалих.

### Що таке підхід, орієнтований на постраждалих?

Підхід, орієнтований на постраждалих, як це визначено в резолюції 2467 (2019р.) Ради Безпеки ООН,<sup>2</sup> ставить права, потреби та вибір постраждалих в центрі всіх зусиль з запобігання та реагування на СНПК. Він спрямований на те, щоб розширити можливості постраждалих і затвердити їх правомочність. Однак його практичне впровадження різняться в різних контекстах, секторах та правових системах.

### Мета та структура публікації

У 2025 році, під час головування України в Альянсі, була започаткована ініціатива зі збору передового досвіду в сфері підходу, орієнтованого на постраждалих, з метою документування та аналізу того, як члени Альянсу впроваджували цей підхід з моменту прийняття резолюції 2467 Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

Структура цієї публікації відображає тематичну спрямованість, визначену в процесі збору інформації, і спрямована на демонстрацію підходів, орієнтованих на постраждалих, у запобіганні і реагуванні на СНПК, як зазначено в резолюції 2467 РБ ООН. Розділ, присвячений процесам співтворення<sup>3</sup>, був включений для того, щоб висвітлити способи, що дозволяють постраждалим діяти в якості рушіїв змін і мати вагомий голос в процесі прийняття рішень на всіх етапах. Крім того, було включено тематичний розділ, присвячений правосуддю, орієнтованому на постраждалих за пропозицією кількох членів, які виділили це в окрему категорію.

Певні підрозділи в межах кожної тематичної галузі базуються на конкретних темах, висвітлених у матеріалах, отриманих від членів Альянсу, і відображають пріоритети та основні галузі, які вони визначили на практиці.

### Підхід і процес складання

Дана збірка була розроблена відповідно до концепції та структури збору інформації, яка була представлена та обговорена з членами Альянсу під час серії зустрічей 2025 року. Ці обміни розпочалися з технічної онлайн-зустрічі 28 лютого і завершилися високорівневою зустріччю Альянсу, що відбулася в Нью-Йорку 11 березня під час 69-ї сесії Комісії ООН зі становища жінок.

Форма для збору даних була розповсюджена серед членів Альянсу 3 квітня 2025 року електронною поштою, а також дипломатичними каналами за сприяння Міністерства закордонних справ України, що ознаменувало початок консультативного процесу, що характеризувався постійною взаємодією та комунікацією. Отримані відгуки та пропозиції були широко відображені в остаточній публікації.

Під час онлайн-сесії 19 вересня 2025 року публікація була показана представникам консультативної групи з питань постраждалих. Хоча до Збірки включено більшість матеріалів, наданих членами Альянсу, через великий обсяг матеріалів вдалося включити не всі приклади. QR-код в кінці публікації надає доступ до повного набору матеріалів для ознайомлення.

## I ВСТУП

### Учасники

Кращі практики, якими діляться члени Альянсу, відображають як досвід держав, тих, які безпосередньо зазнали впливу СНПК, або мають досвід боротьби з ним в рамках своєї зовнішньої політики і міжнародних проєктів, так і досвід організацій, що займаються запобіганням СНПК і реагуванням на нього.

Члени Альянсу обрали та надали приклади кращої практики зі своєї власної роботи, відібравши ініціативи, на яких вони хотіли б наголосити. Це не вичерпний запис про всі заходи, проведені в межах кожної тематичної галузі кожним членом Альянсу, а скоріше добірка прикладів, покликаних дати практичні, відчутні ілюстрації того, як підхід, орієнтований на постраждалих, може бути застосований в різних контекстах.

Загалом двадцять три члени Альянсу надали інформацію про підходи, орієнтовані на постраждалих, для цієї публікації: Австралія, Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем», Боснія і Герцеговина, Великобританія, Глобальний фонд тих, хто пережив насильство, Демократична Республіка Конго, Колумбія, Корпорація «Sisma Mujer», ООН Жінки, Республіка Корея, Румунія, Тимор-Лешті, Україна, Український жіночий фонд, Франція, Фонд імені доктора Деніса Муквеге, Фонд ООН в галузі народонаселення, Швейцарія, Японія, Йорданія, Justice Rapid Response, Legal Action Worldwide, UA Experts.

### Чому це важливо

Оскільки розуміння та застосування підходу, орієнтованого на постраждалих, може змінюватися залежно від контексту, залучених сторін та інституційних рамок, метою цієї публікації є виявлення загальної практики серед членів Альянсу в різних сферах роботи. Вона також спрямована на виявлення прогалин у реалізації та наданні рекомендацій для застосування в майбутньому. Ця публікація задумана як практичний ресурс для експертів, політиків та практиків, які прагнуть просувати підходи, орієнтовані на постраждалих, у роботі з СНПК.

1. Станом на грудень 2025 року до Міжнародного Альянсу із запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту входять Австралія, Боснія і Герцеговина, Великобританія, Глобальний фонд тих, хто пережив насильство, Демократична Республіка Конго, Іспанія, Ініціатива Наді (Надя Мурад), Йорданія, Колумбія, Консультативна група з питань постраждалих, Корпорація Sisma Mujer, Косово, Ліберія, Люксембург, Мальта, Міжнародний кримінальний суд (Карім Хан, КР), Нігерія, ООН Жінки, Об'єднані Арабські Емірати, Республіка Корея, Сполучені Штати Америки, Тимор-Лешті, Україна, Українська асоціація жінок-юристок «ЮрФем», Український Жіночий Фонд, Франція, Фонд доктора Деніса Муквеге, Швейцарія, Японія, Justice Rapid Response, Legal Action Worldwide, UA Experts та UNFPA.

2. [https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr\\_2467\\_2019\\_on\\_wps\\_english.pdf](https://www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr_2467_2019_on_wps_english.pdf)

3. Співтворення відноситься до спільної розробки, впровадження, моніторингу і оцінювання заходів, таких як запобігання, реагування, правосуддя, програми репарацій або недержавні репаративні заходи, постраждалими, громадами, що зазнали впливу, громадянським суспільством та інституційними суб'єктами, переконавшись, що постраждалі мають ефективний вплив на процес прийняття рішень і результати, а також відіграють активну роль на всіх етапах процесу. Методологія співтворення забезпечує, щоб погляди, потреби і пріоритети постраждалих безпосередньо впливали на процес прийняття рішень і їх результати.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.1 ЗАПОБІГАННЯ

У розділі “запобігання” розглядаються правові та політичні рамки, навчання, ініціативи з підвищення обізнаності та інші заходи, спрямовані на запобігання СНПК до того, як воно вчиняється.

#### 2.1.1 Правова і політична основа

Члени Альянсу підкреслили, що запобігання СНПК вимагає цілеспрямованих заходів щодо усунення структурних умов, в яких воно виникає, включно з гендерною нерівністю, дискримінацією та бар'єрами на шляху залучення жінок. Були згадані національні закони та нормативні акти, що стосуються домашнього насильства, гендерно зумовленого насильства та торгівлі людьми, при цьому члени підкреслили їх роль в усуненні основних умов, що сприяють СНПК, і підкреслили чіткий взаємозв'язок між боротьбою з цими злочинами і запобіганням СНПК.

#### Швейцарія

Швейцарське агентство з розвитку та співробітництва реалізувало регіональну психосоціальну програму для регіону Великих озер (2011-2023рр.) спільно з місцевими партнерами в Руанді, Бурунді та Демократичній Республіці Конго. Програма базувалася на розумінні того, що сексуальне та гендерно зумовлене насильство (СГЗН) походить від ряду дисфункціональних відносин, сформованих соціальними, культурними та економічними факторами, зокрема гендерною нерівністю, закріпленою патріархальними практиками. Використовуючи підхід на основі громади “Зцілення разом”, вона поєднала психосоціальну підтримку, соціально-економічний розвиток та розбудову миру, щоб сприяти відновленню постраждалих, зміцнювати сім'ї, сприяти повазі до прав людини та дозволяти громадам брати на себе відповідальність за власний добробут.

#### Україна

Група експертів ООН з верховенства права і сексуального насильства в умовах конфлікту провела дослідження “Зв'язок між сексуальним насильством, пов'язаним з конфліктом, і торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації в (пост) конфліктний період: на прикладі України”,<sup>4</sup> підготувавши рекомендації щодо посилення реагування системи кримінального правосуддя на СНПК і торгівлю людьми і для покращення раннього виявлення цих злочинів. Були розроблені пропозиції щодо внесення змін до проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про протидію торгівлі людьми” з метою посилення його правових положень. Також розпочалася робота з перегляду постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми” з метою впорядкування процесу та скорочення строків надання цього статусу.

#### Йорданія

У 2021 році Йорданія внесла зміни до свого закону про боротьбу проти торгівлі людьми, розширивши юридичне визначення торгівлі людьми, включивши нові форми злочинів, створивши спеціалізовані суди для розгляду справ про торгівлю людьми та посиливши захист жертв від ідентифікації шляхом добровільної репатріації або реінтеграції. У 2023 році в країні було створено Фонд допомоги жертвам, передбачений зміненим законом, для надання такої підтримки, як добровільне повернення, покриття надзвичайних витрат, послуги усного перекладу та юридичного консультування, що зміцнює підхід до боротьби з торгівлею людьми, орієнтований на постраждалих.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

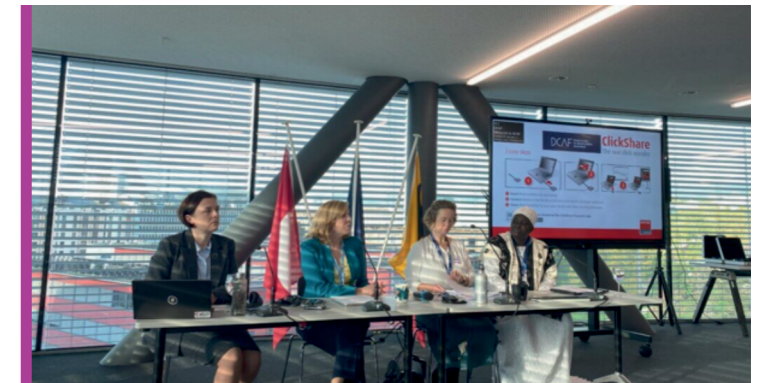
Деякі автори підкреслили тісний зв'язок між юридичною практикою, спрямованою на боротьбу з гендерно зумовленим насильством (ГЗН), і практикою, що стосується СНПК, зазначивши, що усталені методи запобігання ГЗН, включно за підходами, орієнтованими на постраждалих, такі як травма-інформована допомога та чутливе інтерв'ювання, можуть бути ефективно адаптовані до СНПК, демонструючи цінність передачі передового досвіду в цих галузях.

#### Асоціація жінок-юристок України “ЮрФем”

Дослідження ЮрФем - “Розуміння того, як зміцнення потенціалу в галузі ГЗН у мирний час впливає під час війни”<sup>5</sup> - виявив тісний зв'язок між юридичною практикою та підходами, що використовуються у роботі з ГЗН, та підходами, що застосовуються до СНПК, зазначивши, що методи, орієнтовані на постраждалих, такі як індивідуальна психосоціальна підтримка та спеціалізовані підходи до інтерв'ю, спочатку розроблені для випадків ГЗН, були ефективно адаптовані до контекстів СНПК.

Презентація результатів дослідження на семінарі експертів “Реформа сектору безпеки та СНПК: Як розбудова системи реагування на ГЗН впливає на реагування на випадки СНПК”<sup>6</sup>, організованому DCAF - Женевським центром управління сектором безпеки, Женева, Швейцарія, жовтень 2024 року.<sup>6</sup>

Автор фото: ЮрФем.



Члени послалися на цілий ряд правових і політичних рамок, що застосовуються в зусиллях із запобігання. Часто згадувалися Резолюція 1325 Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН) і її наступні резолюції (зокрема, 1820, 1888, 1960, 2106 і 2467), а також національні та місцеві плани дій розроблені для впровадження резолюції і просування порядку денного Жінки, мир і безпека (ЖМБ).

#### Великобританія

У лютому 2023 року Великобританія реалізує свій п'ятий Національний план дій “Жінки, мир і безпека” (2023-2027рр.),<sup>8</sup> який вперше включає зобов'язання на національному рівні, розглядає вплив транснаціональних загроз на жінок і додає Україну, Ефіопію і Ємен в число пріоритетних країн. План також встановлює ключову стратегічну мету в галузі ГЗН.

4. <https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/48352-2/>

5. <https://www.dcaf.ch/understanding-how-gbv-capacity-building-peace-time-has-impact-during-war-ukraine-case-study>

6. <https://jurfem.com.ua/en/khrystyna-kit-and-daria-rosokhata-visited-geneva-switzerland/>

7. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-women-peace-and-security-national-action-plan-2023-to-2027>

8. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-women-peace-and-security-national-action-plan-2023-to-2027>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Австралія

Австралія залишається відданою трансформаційному потенціалу порядку денного ЖМБ. Цими зусиллями керує її другий національний план дій "Жінки, мир і безпека" (2021-2031 рр.), тоді як просування інклюзивної розбудови миру є пріоритетом протягом її терміну в комісії з розбудови миру 2025-2026 рр. Мир і безпека, що враховують гендерні аспекти, є ключовим напрямком Міжнародної Стратегії з Питань Гендерної Рівності, а Міжнародна політика розвитку вимагає, щоб 80% зовнішньої допомоги Австралії в цілях розвитку було направлено на забезпечення гендерної рівності.

Інші ключові міжнародні інструменти, на які часто посилаються члени Альянсу, включають Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), Конвенцію ООН проти тортур і Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду (МКС). В останньому сексуальне насильство прямо визнається воєнним злочином, злочином проти людяності, а також невід'ємним актом геноциду, тим самим зміцнюючи правові рамки відповідальності за такі порушення.

На регіональному рівні послання включають Конвенцію Ради Європи про запобігання та припинення насильства щодо жінок та побутового насильства (Стамбульська конвенція) і Протокол Африканського союзу до африканської хартії прав людини і народів, щодо прав жінок в Африці. Обидва документи визнають сексуальне насильство кримінальним діянням і зобов'язують держави-учасниці поважати, захищати та просувати права жінок, підкреслюючи загальну міжнародну та регіональну відданість боротьбі з СНПК.

Проект Конвенції ООН про злочини проти людяності (КЗПЛ) був відзначений як можливість зміцнити правову рамку для запобігання СНПК та іншим тяжким злочинам і судового переслідування за них. Хоча МКС може переслідувати за злочини проти людяності, не існує обов'язкового міжнародного договору, який би зобов'язував держави запобігати та карати їх на національному рівні, де розглядається більшість справ.

### Структура "ООН Жінки"

Структура "ООН Жінки" підтримує зусилля громадянського суспільства щодо просування гендерно компетентного проекту КЗПЛ, орієнтованого на постраждалих, визнаючи його потенціал як ключовий інструмент для запобігання СНПК у всьому світі. У партнерстві з Global Justice Center вона надає юридичну та технічну експертизу для поглиблення розуміння державами значущості КЗПЛ для гендерного правосуддя. В рамках цієї роботи Global Justice Center<sup>8</sup> та інші організації громадянського суспільства опублікували юридичну довідку про підходи, орієнтовані на постраждалих, для інформування державних дискусій та майбутніх переговорів.

### Великобританія

У листопаді 2023 року Великобританія представила пропозиції щодо посилення положень СНПК проекту КЗПЛ та забезпечення того, щоб статті враховували гендерні аспекти. Ці пропозиції, засновані на консультаціях з постраждалими, партнерами та державами, включно з заходом у Вілтон-парку, організованим Міністерством закордонних справ, у справах співдружності та розвитку в березні 2023 року, були представлені шостому Комітету ООН у грудні 2023 року. Великобританія привітала прийняте ООН у листопаді 2024 року рішення про скликання конференції у 2028-2029 роках для проведення переговорів щодо конвенції.

Попри існування багатьох правових рамок, безкарність за СНПК все ще досить поширена. Члени підкреслили важливість використання всіх наявних заходів, включно з санкціями, для запобігання порушенням, підриву оперативного потенціалу та посилення дотримання міжнародних зобов'язань.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Великобританія

Великобританія застосовує ряд заходів для запобігання та боротьби з СНПК, включно з застосуванням санкцій, як зазначено в її стратегії санкцій.<sup>9</sup> Санкції служать стримуванню шкідливої поведінки, підбивають оперативний потенціал і сигналізують про залученість до дотримання міжнародних норм. Після Міжнародної конференції PSVI у 2022 році Великобританія притягнула чотирнадцять осіб до відповідальності за правопорушення, пов'язані з СНПК, продемонструвавши своє лідерство у застосуванні цього інструменту.

### Австралія

Австралія визнає важливість встановлення та зміцнення законодавчої та нормативно-правової рамки для припинення безкарності та притягнення до відповідальності осіб, винних у СНПК. У лютому 2025 року найбільший пакет санкцій Австралії щодо Росії включав санкції щодо осіб, відповідальних за примусову депортацію українських дітей, та осіб, відповідальних за СНПК.

Нарешті, члени комісії підкреслили необхідність послідовного визнання сексуального насильства як зброї війни. Таке визнання може вплинути на державну політику та судові стандарти щодо СНПК, і на нього часто посилалися в контексті постійних адвокаційних ініціатив.

### Україна

У січні 2025 року українські організації, очолювані постраждалими - "Нумо, сестри!", СЕМА Україна, "Випускники" та "29 грудня" — подали звернення до Генерального секретаря ООН Антоніу Гутерреша із закликом включити Росію до так званого "списку ганьби" ООН.<sup>10</sup> У цьому додатку до щорічної доповіді Генерального секретаря про СНПК, який складається канцелярією Спеціального представника з 2010 року, перераховуються сторони, які обгрунтовано підозрюються в скоєнні зґвалтувань та інших форм сексуального насильства в збройних конфліктах або несуть за це відповідальність. Внесені до списку сторони зобов'язані співпрацювати з ООН у розробці конкретних планів дій щодо припинення порушень, а ті, хто внесений до списку протягом трьох років поспіль, автоматично піддаються санкціям Ради Безпеки ООН, включно з виключенням з миротворчих операцій.

Це звернення є частиною більш широкої адвокаційної кампанії, що проводиться тими ж групами постраждалих у співпраці з міжнародними партнерами та українськими державними органами, з метою притягнення Росії до відповідальності за застосування СНПК проти українців. Кампанія залучає національну аудиторію до підвищення обізнаності про цей механізм притягнення до відповідальності та мобілізує міжнародні зацікавлені сторони для підтримки включення Росії, використовуючи національні, місцеві та глобальні адвокаційні платформи.

### Демократична Республіка Конго (ДРК)

ДРК внесла зміни до закону 2006 року, який раніше стосувався лише форм насильства, які стрічалися під час конфліктів, запровадивши та доповнивши його у 2022-2023 роках кількома іншими законами. До них належать: Закон "Про ГЗН та домашнє насильство" (спочатку не підпадав під дію закону про СНПК 2006 року); закон "Про захист захисників прав жінок"; закон "Про захист жертв та їх сімей", який також включає положення, що дозволяють жертвам бути звільненими від сплати судових витрат; закон, що встановлює спеціальні суди в рамках судової системи для притягнення до відповідальності кривдників, які вчинили насильство; та закон про боротьбу з торгівлею людьми.

ДРК також розробила свою стратегію боротьби з сексуальним насильством, стратегію позитивної маскулітності та стратегію третього покоління відповідно до резолюції РБ ООН 1325.

9. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/65d720cd188d770011038890/Deter-disrupt-and-demonstrate-UK-sanctions-in-a-contested-world.pdf>

10. <https://semaukraine.org.ua/en/menu/view?slug=support-the-call-to-include-russia-in-the-un-list-of-shame-for-committing-crimes-of-sexual-violence>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.1.2 Обізнаність та потенціал

Особлива увага приділялася зусиллям з підвищення обізнаності в різних формах - від інформаційних кампаній до тренінгів. Сам Альянс був визнаний важливою міжнародною платформою для досягнення цієї мети, поряд з такими ініціативами, як Платформа дій щодо просування прав і добробуту дітей, народжених в результаті сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.

Заходи в різних форматах, включаючи круглі столи, конференції та консультації на національному, регіональному та міжнародному рівнях, довели свою ефективність у сприянні навчанню у форматі "рівний-рівному" та розробці конкретних рішень. Такі заходи можуть об'єднувати урядовців, організації громадянського суспільства (ОГС), ООН, дипломатичне співтовариство та постраждалих від СНПК, і повинні проводитися як для постраждалих, так і у співпраці з ними.

#### Великобританія

У листопаді 2022 року у Великобританії відбулася міжнародна конференція "Ініціатива щодо запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту" (PSVI), яка привернула увагу постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, і дала зрозуміти, що світова спільнота повинна робити більше. У ній взяли участь понад 1000 делегатів, включно з постраждалими, представниками громадянського суспільства, багатосторонніми партнерами та чиновниками щонайменше з 57 країн.

#### Оголошення на конференції включали:

- Стратегію PSVI на 2022-2025 роки, яка описує, як Великобританія проводитиме посилені глобальні заходи з реагування, запобігатиме СНПК, сприятиме правосуддю та підтримуватиме постраждалих. Проєкт був підтриманий фінансуванням до 12,5 мільйонів фунтів стерлінгів до березня 2025 року, який з тих пір було продовжено ще на рік з подальшим фінансуванням.
- Політична декларація, яка дала чіткий сигнал про те, що цим жакливим злочинам потрібно покласти край, і окреслила кроки, необхідні для досягнення цієї мети. П'ятдесят три країни та спеціальний представник Генерального секретаря Прем'єра Паттен схвалили Політичну Декларацію, при цьому 42 країни взяли на себе національні зобов'язання, в яких детально викладені конкретні дії, які вони вживатимуть для боротьби із сексуальним насильством, пов'язаним із конфліктом.
- Платформа дій на підтримку дітей, народжених внаслідок СНПК.

#### Республіка Корея

З 2018 року Республіка Корея просуває порядок денний ЖМБ в рамках ініціативи "Дії з жінками і миром", яка зосереджена на двох основних напрямках: щорічні конференції, спрямовані на підвищення голосу жінок в питаннях миру і безпеки, і цільової гуманітарної допомоги та допомоги з метою розвитку.<sup>11</sup>

Завдяки внескам до ЮНІСЕФ та UNFPA Республіка Корея підтримала запобігання СНПК за допомогою інформаційно-освітніх програм у Бангладеші та Судані, а також надала допомогу біженцям та приймаючим спільнотам в Уганді в рамках партнерства з неурядовими організаціями (НУО). У 2024 році вона інституціоналізувала ці зусилля, запустивши фонд "Дія з жінками та миром", який щороку виділяє близько 2 мільйонів доларів на розширення глобальних ініціатив ЖМБ.

11. <https://awp.or.kr/>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

#### Великобританія

Наведені нижче невичерпні висновки та уроки були сформульовані з метою організації майбутніх заходів, орієнтованих на постраждалих:

1. Залучайте постраждалих до процесу планування та проєкування. Розгляньте створення різноманітної консультативної групи з питань постраждалих.
2. Забезпечте ранній доступ до програми, опитайте постраждалих про ключові питання та запропонуйте варіанти того, як вони хотіли б брати участь та взаємодіяти з чиновниками.
3. Плануйте свої обов'язки по допомозі до, під час і після заходу. Забезпечуйте доступ до професійного психологічного консультування, чітко визначених кабінетів добробуту та постійної підтримки.
4. Пропонуйте послуги перекладу і дозволяйте постраждалим, за необхідності, супровід для підтримки з боку колег.
5. Підготуйте плани подальшої допомоги, щоб впоратися з травмою, передбачити негативну реакцію та підтримати постраждалих, які повертаються в небезпечне середовище.
6. Оцініть чутливість і ризики, якщо постраждалі будуть перебувати в одному просторі з політиками, військовими або поліціантами з постраждалих зон. Плануйте розміщення, взаємодію та безпеку відповідно.
7. Надайте постраждалим можливість вибору в плані взаємодії з представниками уряду, поважаючи різні вподобання і потреби.
8. Включайте попередження про вміст до порядку денного та на початку сесій, де йтиметься про історії постраждалих або конфіденційний вміст.
9. Розробіть чіткий протокол управління новими розкриттями про ГЗН, відомий всім співробітникам і волонтерам, з призначеним координатором з питань захисту.
10. Навчіть вибраних членів команди першої психологічної допомоги на додаток до професійних консультантів та забезпечити дебрифінг для команди, яка надає допомогу.
11. Забезпечте гнучку та належну логістику, включно з відповідним харчуванням, проїздом, проживанням та добовою підтримкою для учасників, незнайомих з середовищем.
12. Опублікуйте статут, орієнтований на постраждалих для організаторів та учасників і нагадуйте присутнім про повагу та конфіденційність на початку кожної сесії.

Важливу роль відіграють інформаційні кампанії, в тому числі організовані в рамках "16 днів активізму проти гендерно зумовленого насильства" і Міжнародного дня боротьби за ліквідацію сексуального насильства в умовах конфлікту.

#### Український жіночий фонд (УЖФ)

У партнерстві з Урядом України УЖФ розробив комунікаційну стратегію та інформаційну кампанію для підвищення обізнаності про СНПК серед постраждалих, надавачів послуг та широкої громадськості. Кампанія була впроваджена на національному рівні та в 14 пілотних регіонах регіональними партнерами УЖФ з числа НУО. Його метою було інформувати фахівців про те, як надавати підтримку постраждалим від СНПК, а також зорієнтувати постраждалих та громадськість щодо того, куди звертатися за допомогою, які види допомоги доступні та репарації.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

У партнерстві з Офісом Віце-Прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції та Фондом народонаселення ООН було розроблено п'ять типів тематичних матеріалів, розроблених під регіони, включно з визначенням СНПК, його формами, алгоритмами дій та місцевою контактною інформацією. Більше 81 000 примірників матеріалів були роздані регіональним партнерам і доведені до відома цільових груп під час місцевих заходів у вересні–жовтні 2024 року.

### UA Experts

Підвищенню обізнаності громадськості сприяли високорівневі заходи, такі як національний забіг "Acting for Survivors" в Ірпені, проведений в рамках міжнародної кампанії "16 днів активізму проти ГЗН" в 2023 році, яка зібрала понад 10 000 учасників з України та з-за кордону. "UA Experts" також відзначили Міжнародний день боротьби за ліквідацію сексуального насильства в умовах конфлікту 15 червня 2023 року та 19 червня 2024 року, зібравши разом високопосадовців та міжнародних партнерів для розгляду досягнутого прогресу, визначення пріоритетів та підтвердження зобов'язань щодо захисту постраждалих. Багато з цих заходів, спрямованих на реагування на СНПК, були проведені у партнерстві з UNFPA.

Участь вищих посадових осіб, включно з главами держав, міністрів та членів королівських сімей, відіграє вирішальну роль у збереженні СНПК у міжнародному порядку денному. Така участь не тільки привертає увагу світової громадськості до досвіду постраждалих, але й підкреслює нагальну необхідність продовження зусиль як із запобігання, так і з реагування, гарантуючи, що СНПК як і раніше буде залишатися пріоритетним питанням в галузі безпеки і прав людини, а також важливість вирішення проблеми СНПК для сталого миру.

### Україна та Великобританія

У 2024 році герцогиня Единбурзька стала першим членом Британської королівської сім'ї, який відвідав Україну після російського вторгнення.<sup>12</sup> Під час своєї поїздки вона зустрілася з постраждалими від сексуального насильства і тортур, підкресливши залученість Великобританії до надання підтримки тим, хто зазнав впливу конфлікту. Під час своєї зустрічі з президентом Володимиром Зеленським і першою леді Оленою Зеленською герцогиня передала особисте послання короля Чарльза і обговорила шляхи посилення підтримки постраждалих від сексуального насильства в умовах конфлікту.

Підвищенню обізнаності може сприяти цілий ряд практичних інструментів, таких як Кодекс Мурад<sup>13</sup> і Міжнародний протокол щодо документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту.<sup>14</sup> Крім того, керівні принципи для практиків, включно з журналістами, які висвітлюють СНПК, а також прокурорів, слідчих та інших учасників правосуддя, допомагають інформційним стандартам, а також протоколам спілкування з постраждалими. Інституціоналізація таких керівних принципів вважається необхідною для забезпечення послідовності та сталості на практиці.

12. <https://www.royal.uk/news-and-activity/2024-04-30/the-duchess-of-edinburgh-in-ukraine>

13. <https://www.muradcode.com/>

14. <https://www.gov.uk/government/publications/international-protocol-on-the-documentation-and-investigation-of-sexual-violence-in-conflict>

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Великобританія

У 2022 році спільно з лауреатом Нобелівської премії миру Надею Мурад та міжнародним інститутом кримінальних розслідувань (МІКР) у партнерстві з Великобританією було запроваджено Кодекс Мурад — мінімальні стандарти безпечного та етичного збору інформації від постраждалих від СНПК. Тепер він доступний на 14 мовах.

19 червня 2023 року Великобританія видала Посібник про зобов'язання держави щодо сексуального насильства пов'язаного з конфліктом,<sup>15</sup> розроблений Фондом доктора Деніса Муквеге за фінансової підтримки PSVI. У посібнику викладаються зобов'язання держави відповідно до міжнародного права в галузі прав людини, міжнародного гуманітарного права і відповідних резолюцій РБ ООН, спрямований на посилення дотримання державами своїх зобов'язань і розширення можливостей громадянського суспільства і груп постраждалих у притягненні держав до відповідальності. У 2024 році за фінансової підтримки Великобританії були створені зведений документ і доступний для пошуку онлайн-ресурс з перекладами на англійську, іспанську та французьку мови. Він також був перекладений українською мовою. Наразі посібником користуються понад 4200 користувачів з 157 країн.

З 2014 року Міжнародний протокол Великобританії щодо документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту зміцнив доказову базу для судового переслідування. 23 січня 2024 року Великобританія і США спільно профінансували Доповнення до Протоколу по Сирії, розроблене організацією "Synergy for Justice" спільно з сирійськими партнерами - "Юристи та лікарі за права людини" і Центром зцілення і адвокації "Amal".<sup>16</sup> У доповненні містяться конкретні рекомендації для Сирії і передова практика документування та розслідування випадків СГЗН, що сприяє посиленню підзвітності в країні.<sup>17</sup>

У 2023 році Великобританія в рамках програми "Synergy for Justice" виділила 300 000 фунтів стерлінгів на успішну розробку чотирьох інструментів для підтримки інструментарію для оцінки стигматизації в системах кримінального правосуддя, доступних англійською, іспанською, українською та французькою мовами. Інструментарій боротьби зі стигматизацією - це загальний інструмент для оцінювання, навчання та управління змінами в системах правосуддя. Це надає правовим системам інструменти оцінки для виявлення стигматизації, притаманної їх законодавчим, слідчим, судовим процедурам, а також розслідуванням та винесенню вироків, які створюють привілеї для кривдників і не дозволяють системі правосуддя забезпечити, щоб їх практика була травма-інформованою і була здатна забезпечити суворе і передбачуване правосуддя для постраждалих. Інструментарій також містить дорожню карту та інструменти управління змінами, які допоможуть системам правосуддя усунути цю нерівність та покращити їх здатність притягувати до відповідальності кривдників, які вчинили насильницькі сексуальні злочини.

Фінансування Великобританії також дозволило Європейському центру Дарт розробити керівництво щодо висвітлення СНПК для журналістів,<sup>18</sup> покликане забезпечити відповідальну взаємодію медіа з постраждалими від СНПК, дотримання принципів захисту і прав людини. Це перший детальний загальнодоступний ресурс, орієнтований на постраждалих, написаний журналістами для журналістів і вичерпно травма-інформований. Ресурс також позиціонується як корисний широкому колу фахівців в галузі медіа: репортерам, редакторам, кінематографістам і фотографам. Вміст доступний п'ятьма мовами: англійською, французькою, іспанською, арабською та суахілі. Керівництво служить орієнтиром з практичних та етичних знань щодо висвітлення СНПК у медіа по всьому світу.

15. <https://www.endcrsv.org/guidebook/>

16. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syria-supplement-second-edition-international-protocol-documentation-and-investigation-sexual-violence-conflict-syria-specific-country-guide-november-2023-enar>

17. Ще до прийняття Додатку до Протоколу щодо Сирії, ІІСІ розробила додатки для окремих країн, а саме для М'янми, Шрі-Ланки та Іраку. З ними можна ознайомитися за посиланням: М'янма/Burma <https://iici.global/publications-and-resources/#Guide-to-help-practitioners-document-conflict-related-sexual-violence-crimes-in-Myanmar-Burma> Sri Lanka <https://iici.global/publications-and-resources/#Guide-to-help-practitioners-document-conflict-related-sexual-violence-crimes-in-Sri-Lanka> Iraq <https://iici.global/publications-and-resources/#Guide-to-help-practitioners-document-conflict-related-sexual-violence-crimes-in-Iraq>

18. <https://www.coveringcrsv.org/>

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### ЮрФем

У 2024 році ЮрФем у партнерстві з Офісом Генерального прокурора та іншими ОГС просували національну систему із запобігання СНПК, розробивши та інституціоналізувавши керівні принципи для прокурорів, слідчих та інших працівників системи правосуддя. Ці керівні принципи стосуються складних форм СНПК і форм, що розвиваються, зафіксованих в Україні, включно з примусовою проституцією,<sup>19</sup> інвазивними медичними оглядами в місцях позбавлення волі,<sup>20</sup> примусовим оголенням,<sup>21</sup> каліцтвом статевих органів,<sup>22</sup> примусовою вагітністю,<sup>23</sup> примусом до статевих актів (у тому числі з іншими особами, тваринами або членами сім'ї)<sup>24</sup> і сексуальним рабством.<sup>25</sup>

Офіційно затверджені Офісом Генерального прокурора та інтегровані в національні навчальні програми тренінговим центром прокурорів України, ці керівні принципи стандартизують процедури та зміцнюють професійний потенціал у всіх регіонах.

ЮрФем також підготували спеціалізоване керівництво по захисту персональних даних постраждалих<sup>26</sup> для забезпечення конфіденційності та дотримання етичних норм в ході судового розгляду, а також керівництво по кримінальній класифікації актів СНПК. Останнє спрямоване на скорочення числа юридичних кваліфікаційних помилок, забезпечення послідовності та формування єдиного правового тлумачення, необхідного для забезпечення підзвітності та захисту прав постраждалих.

### Justice Rapid Response (JRR)

За підтримки фахівців JRR з гендерних питань у 2024 році Іберо-Американська асоціація прокурорів розробила та опублікувала регіональний протокол розслідування випадків сексуального насильства в Латинській Америці.<sup>27</sup> Протокол встановлює суворі, гендерно чутливі рекомендації щодо розслідування випадків сексуального насильства, які безпосередньо охоплюють СНПК. Завдяки впровадженню принципів належної обачності, підходу, орієнтованого на постраждалих, і міжнародних стандартів в сфері прав людини, цей протокол забезпечує країнам Латинської Америки незамінну основу для посилення їх діяльності з виявлення, запобігання та судового реагування на СНПК. Примітно, що Протокол пропонує широке визначення сексуального насильства, заснованого на відсутності згоди, і вказує на те, що добробут і автономія постраждалої особи повинні мати пріоритетне значення при обробці їх інформації. У ньому підкреслюється гостра потреба у запобіганні повторній віктимізації та викладаються ключові елементи травма поінформованого підходу до оцінки показань жертв. Прийняття та адаптація Протоколу регіональними органами прокуратури може значно підвищити інституційну готовність в умовах конфлікту та пост конфлікту.

### Франція

Франція віддана боротьбі з безкарністю на основі міжнародного співробітництва. У 2024 році Франція спільно з офісом Спеціального представника Генерального секретаря з питань сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом організувала в Гаазі першу міжнародну конференцію прокурорів щодо притягнення

19. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 20. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 21. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 22. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 23. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 24. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 25. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 26. <https://drive.google.com/drive/folders/1yXLGLG7Se2AY6P-QYz2jUHYkEaDjYp7Z>  
 27. <https://justicerapidresponse.org/new-protocol-for-the-investigation-of-sexual-violence/>

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

до відповідальності за сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом. Ця ініціатива призвела до створення глобальної мережі прокурорів, що включає Національний офіс прокурора з запобігання тероризму Франції, який, як передбачається, буде створено до кінця 2025 року.

Більше того, Національний офіс прокурора з запобігання тероризму встановив стандартний набір питань для слідчих Центрального управління з питань боротьби зі злочинами проти людяності та злочинами на ґрунті ненависті, щоб сексуальне насильство системно розглядалося у всіх розслідуваннях, у всіх галузях разом узятих, навіть якщо постраждалі не згадують про ці факти спонтанно.

Збір та публікацію історій постраждалих визнано важливою ініціативою, спрямованою на підвищення обізнаності та адвокацію запобігання СНПК. Ці історії посилюють голоси постраждалих і поглиблюють розуміння наслідків сексуального насильства в умовах конфлікту.

### УЖФ

У 2024 році УЖФ опублікував книгу "Україна не мовчить: хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною" (2022-2024 рр.).<sup>28</sup> У книзі представлено 25 інтерв'ю з провідними українськими та міжнародними експертами з СНПК, а також з постраждалими, які стали захисниками прав людини і заснували свої власні НУО.

В інтерв'ю розповідається про доступну допомогу, що дозволяє постраждалим відновити своє життя, про роль державних установ, НУО та міжнародних партнерів, а також про унікальний досвід України в протидії СНПК під час російсько-української війни. Цей досвід, зазначають автори, може послужити цінною моделлю для інших країн. Публікація доступна як українською, так і англійською мовами.<sup>29</sup>

Ще одна публікація, "СНПК: воєнний злочин без терміну давності",<sup>30</sup> була розроблена і опублікована в рамках проекту "Стоїмо разом: зміцнення системи підтримки для постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом". На її сторінках - голоси тих, хто пережив окупацію, тортури, насильницькі зникнення і сексуальне насильство. Ініціатива була реалізована УЖФ у партнерстві з Ла Страда - Україна та Українською асоціацією жінок-юристок "ЮрФем". Ця робота відображає системні зусилля учасників ініціативи "Правосуддя для постраждалих від воєнних злочинів", які вже понад два роки документують злочини, вчинені російськими військовими на території України.

### Legal Action Worldwide (LAW)

У М'янмі з 2022 року LAW співпрацює з широким рядом НУО з метою підвищення обізнаності про СНПК. Зусилля спрямовані на визначення та ідентифікацію СНПК, обмін стратегіями запобігання та збір історій постраждалих для підтримки адвокатури. LAW також підтримує Альянс проти СНПК в М'янмі, який займається підвищенням обізнаності з довгостроковою метою запобігання. Крім того, LAW провели безліч тренінгів для членів Уряду Національної Єдності, спрямованих на зміцнення знань про СНПК і впливу на майбутні правові та політичні рамки.

28. [https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/book\\_ukraine-is-not-silent.pdf](https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/book_ukraine-is-not-silent.pdf)

29. <https://uwf.org.ua/en/the-book-ukraine-is-not-silent-chronicles-of-fighting-against-war-related-sexual-violence-2022-2024/>

30. [https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2025/04/snpk\\_vo%D1%94nnij-zlochyn-bez-terminu-davnosti.pdf](https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2025/04/snpk_vo%D1%94nnij-zlochyn-bez-terminu-davnosti.pdf)

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Фонд доктора Деніса Муквеге (ФМ)

ФМ підтримав мережу постраждалих в ДРК у розробці та режисурі власного фільму "СЕМА".<sup>31</sup> Фільм розповідає та відтворює досвід постраждалої, розповідає про пережите насильство, нагальну потребу в допомозі та про те, які зміни відбуваються при наданні адекватної медичної та юридичної підтримки. Покази "СЕМА" були проведені в ДРК та Центральноафриканській Республіці, де стрічка послужила потужним інструментом навчання, підвищення обізнаності та запобігання. ФМ продовжує використовувати фільм як глобальний ресурс для проведення кампаній і надає подібну підтримку іншим мережам постраждалих у розробці фільмів та медіа-проектів як ефективних засобів комунікації та запобігання.

В Україні ФМ підтримав документальний фільм "Сліди" режисерки Аліси Коваленко. Фільм становить собою потужний психологічний мультипортрет п'яти жінок, які пережили сексуальне насильство і тортури під час агресії Росії проти України. Режисерка, яка сама є членкинею СЕМАУкраїна, чуйно і глибоко зображає болісний досвід постраждалих і їх постійну боротьбу за справедливість і визнання злочинів, скоєних проти них.

### JRR

JRR посилювали підтримку постраждалих в умовах конфлікту, таких як Сирія, Ірак та М'янма, шляхом широкого розповсюдження медіа-проектів, спрямованих на підвищення обізнаності про СНПК та підкреслення важливості боротьби з безкарністю та досягнення справедливості для постраждалих від СНПК. У партнерстві з організацією "ООН Жінки" JRR випустили короткометражний документальний фільм "Свідчення надії", де<sup>32</sup> четверо постраждалих та свідків СГЗН від рук ІДІЛу закликають до справедливості за заподіяну їм шкоду.

У партнерстві з Yazda, JRR також випустили публічне відео "Підвищуючи свій голос: шлях єзидів до правосуддя",<sup>33</sup> щоб розповісти про досвід постраждалих жінок-єзидок, які ризикували своїм життям, щоб втекти з полону. Фільм підкреслює важливість створення мережі постраждалих єзидів, яка заохочує постраждалих говорити про свій досвід, висловлювати свої потреби та виступати за міжнародну підзвітність.

Надалі JRR розробили кілька проектів мікро-веб-сайтів. У партнерстві з LAW проект "Шляхи до правосуддя"<sup>34</sup> проливає світло на історії Рохінджа, які втекли від нападів військових у М'янмі і неодноразово страждали від жорстокості, включно зі зґвалтуваннями. У співпраці з організацією "ООН Жінки", "Правосуддя зараз|" "ООН Жінки"<sup>35</sup> висвітлює проблему СГЗН - її історичне сприйняття, права жертв і постраждалих, відповідно до міжнародного права, а також важливість проведення неупереджених, своєчасних і професійних розслідувань в якості життєво важливого першого кроку на шляху до правосуддя для постраждалих від гендерно зумовлених злочинів.

31. <https://www.youtube.com/watch?v=prHyAlts56Y>

32. <https://www.youtube.com/watch?v=z2aCRkMHmVg>

33. <https://www.youtube.com/watch?v=8KMRxwlfTIE>

34. <https://www.pathstojustice.com/>

35. <https://interactive.unwomen.org/multimedia/infostory/justicenow/en/index.html>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

Зміцнення потенціалу всіх зацікавлених сторін, починаючи від служб екстреного реагування і закінчуючи судовими органами, було визначено в якості ключового пріоритету. Навчальні програми можуть бути орієнтовані на широкий спектр фахівців, включно з військовослужбовцями, прокурорами, суддями, співробітниками поліції, надавачами юридичної допомоги та багатопрофільними командами з різних секторів. Багатосекторальний характер цих ініціатив широко визнається в якості передової практики.

### ЮрФем

У 2023 році ЮрФем провели кілька тренінгів та координаційних сесій за<sup>36</sup> участі міждисциплінарних команд - прокурорів, надавачів безкоштовної юридичної допомоги, офіцерів поліції та інших (які об'єднали понад 300 фахівців з 24 регіонів). З тих пір практика об'єднання міждисциплінарних груп стала регулярним і постійним підходом.<sup>37</sup> Крім того, при розробці навчальної програми експерти з центру "ЮрФем: Освіта" консультувалися з постраждалими від СНПК, щоб підвищити ефективність як розробки програми, так і проведення навчання в цілому.

### Японія і структура "ООН Жінки"

У 2023 році за фінансової підтримки Японії структура "ООН Жінки" реалізувала в Нігерії проєкт зі зміцнення потенціалу органів безпеки в боротьбі з ГЗН. Тридцять співробітників служби безпеки (26 чоловіків та 4 жінки) з поліції, цивільної оборони та місцевих сил безпеки пройшли спеціалізоване навчання щодо запобігання, захисту та реагування на ГЗН.

Учасники розробили плани дій на місцях для своїх громад, вдосконалили навички розслідування та покращили механізми підзвітності, що призвело до збільшення кількості переслідувань та зменшення безкарності за злочини, пов'язані з ГЗН. Ця ініціатива демонструє відданість Японії просуванню підходів, орієнтованих на постраждалих, у секторі безпеки в умовах конфлікту.

### УЖФ

У 2023 році в рамках проєкту "Вистоїмо разом: вдосконалення системи реагування на сексуальне насильство, пов'язане з війною" Ла Страда-Україна та УЖФ реалізували програму тренінгів для тренерів для суддів та мультидисциплінарних команд (включно з соціальними працівниками, медичними працівниками, психологами та жіночими НУО). Чотирнадцять тренерів з міжвідомчих груп були підготовані для проведення тренінгів регіонального рівня, тоді як двадцять чотири професійні тренери пройшли навчання для проведення тематичних тренінгів, орієнтованих на СНПК, для суддів по всій країні. Після успішного пілотного впровадження в липні 2023 року програма була включена до переліку стандартизованих навчальних програм для суддів апеляційних судів та судів першої інстанції у 2024 році.

36. <https://jurfem.com.ua/en/series-of-training-identification-and-providing-assistance-to-survivors-of-war-crimes-on-the-example-of-cases-of-conflict-related-sexual-violence/>

37. <https://jurfem.com.ua/treninh-dlya-trenerok-pidsumky/>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### JRR

Протягом майже десяти років JRR і структура "ООН Жінки" у партнерстві з МІКР підтримували розробку спеціалізованої навчальної програми з розслідування СГЗН як міжнародного злочину. У програмі брали участь фахівці в галузі розслідувань, переслідувань, правової реформи, усного перекладу, психосоціальної підтримки та судової медицини, для зміцнення технічних навичок в галузі СГЗН, включно з безпечним і гідним проведенням інтерв'ю з жертвами і свідками. Випускники цього тренінгу долучилися до реєстру експертів у сфері правосуддя СГЗН JRR—"ООН Жінки" і залишаються доступними для швидкого реагування для допомоги державам, агенціям ООН, регіональним організаціям і міжнародним механізмам підзвітності в документуванні та розслідуванні таких злочинів.

У 2019 році JRR та МІКР у співпраці з підрозділом у справах Ради безпеки Департаменту ООН з політичних питань та миробудівництва, а також за підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів провели навчальний курс відповідно до резолюції Ради Безпеки 2467 (2019 р.). Під час цього курсу 21 член експертних груп Ради Безпеки був навчений, як краще інтегрувати гендерно чутливий аналіз та звітність щодо СГЗН у роботу санкційних комітетів. Це посилює застосування санкцій як важливого, хоча і часто недостатньо використовуваного інструменту для запобігання та боротьби з СНПК, а також забезпечення правосуддя для постраждалих.

Навчання та кодекси поведінки необхідні для того, щоб військовослужбовці розуміли свої обов'язки щодо запобігання ГЗН, сексуальній експлуатації та нарузі, а також СНПК при розгортанні, в тому числі в миротворчих місіях.

### Україна

У 2022 році Міністерство оборони України у співпраці з програмою PROTECT розробило пам'ятку для військовослужбовців щодо взаємодії з цивільними особами, які постраждали від СНПК.<sup>38</sup> У 2024 році Міністерство оборони України також підготувало свою першу добровільну доповідь з міжнародного гуманітарного права (МГП).<sup>39</sup> Добровільний звіт є значним досягненням у підвищенні обізнаності про проблему СНПК, оскільки він містить окремий розділ під назвою "Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом. Чому це заборонений метод ведення війни?" у Розділі IV "Засоби і методи ведення війни. Законодавство, політика та кращі практики Міністерства оборони України". Серед іншого, в документі розглядаються способи захисту жінок відповідно до МГП, внутрішня дисципліна у військових підрозділах і реалізація принципу рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, запобігання ГЗН, а також порушень сексуальної свободи і недоторканності.

### Великобританія

Відповідно до свого національного плану дій "Жінки, мир, безпека", медичні служби Збройних сил Великобританії взяли на себе зобов'язання навчати, оснащувати та підтримувати лікарів-практиків, які в екстремальних ситуаціях надаватимуть допомогу жертвам та постраждалим від СНПК, надаючи первинну невідкладну допомогу та, якщо необхідно, повідомляючи про них та переспрямовуючи до фахівців, з основною метою уникання подальшого заподіяння шкоди постраждалій особі. При такому підході визнається, що постраждалими можуть бути чоловіки, жінки, хлопчики або дівчатка. Крім того, медична служба Збройних сил призначить відповідального за СНПК для розробки та впровадження спеціального плану СНПК.

38. <https://www.alineainternational.com/wp-content/uploads/2022/09/PROTECT-memo-EN.pdf>

39. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/news/voluntary-report-implementation-international-humanitarian-law>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Австралія

Австралія підтримує Фонд Elise Initiative, інноваційний фонд, покликаний прискорити темпи змін в органах безпеки і дати можливість більшій кількості жінок у військовій формі повноцінно брати участь в миротворчих операціях. Австралія також направляє військових та цивільних радників з гендерних питань для участі у військових, поліцейських, гуманітарних операціях, надзвичайній допомозі та відновленні, а також дотримується нульової толерантності до сексуальної експлуатації, наруги та домагань у всіх контекстах, операціях та місіях.

Нарешті, *платформи онлайн-навчання*, орієнтовані на різні групи аудиторії, включно з платформами, спеціально призначеними для жінок, продовжують служити ефективними інструментами для підвищення обізнаності та можливостей.

### Україна

ICSM підготували освітній цикл "Гендерна рівність та соціальна інклюзія в комунікаціях" для платформи Дія.<sup>40</sup> Освіта у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації та Агенцією з міжнародного розвитку США. Він містить практичні рекомендації для державних установ, медіа та рекламних агенцій з інклюзивної комунікації, включно з тим, як відповідально підходити до питання СНПК та інших чутливих тем.

Платформа допомоги врятованим, — ще одна урядова ініціатива, розпочата на початку повномасштабної війни, - служить онлайн-хабом, який пропонує доступну та достовірну інформацію щодо наявної допомоги та ключових служб підтримки. Розроблена у партнерстві з громадянським суспільством, UNFPA та іншими міжнародними організаціями, вона об'єднує урядові програми, психологічні ресурси та практичні матеріали, щоб допомагати громадянам подолати наслідки насильства та отримати своєчасну підтримку. Платформа особливо цінна для тих, хто не може особисто отримати доступ до послуг, пропонуючи не лише інформацію про негайну допомогу, а й освітні та економічні можливості для постраждалих від війни та СНПК. З моменту свого запуску вона надала інформацію та підтримку приблизно 300 000 людей.

### Йорданія

Національна комісія у справах жінок Йорданії запустила онлайн-платформу Know More ("Знай більше"), що надає жінкам доступну інформацію про юридичні права, захист від насильства та трудове законодавство. Розроблена як юридичний довідник і практичний посібник, вона знайомить користувачів з доступними послугами, одночасно підвищуючи обізнаність про права жінок і захист, передбачений національним законодавством.

40. <https://osvita.diia.gov.ua/en/courses/gender-equality-and-social-inclusion-in-communication>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.1.3 Залучення спільноти

Залучення громадськості, особливо з біженцями та внутрішньо переміщеними особами (ВПО), зарекомендувало себе як стратегія посилення заходів з запобігання СНПК. Особливо ефективною практикою стало активне залучення лідерів громад, включно з релігійними, традиційними та неформальними лідерами. Їх публічне визнання та засудження сексуального насильства не тільки допомагає порушити мовчання навколо цих злочинів, а й сприяє зміні шкідливих соціальних норм. Заохочуючи відкритий діалог та встановлюючи чіткі очікування в громадах, ці лідери відіграють життєво важливу роль у створенні більш безпечного середовища, заохочуючи постраждалих шукати підтримки та сприяти підзвітності.

#### Великобританія

Оприлюднена в листопаді 2019 року Декларація гуманності<sup>41</sup> об'єднує лідерів різних конфесій у прагненні засудити СНПК та боротися зі стигматизацією, з якою стічаються постраждалі у своїх громадах. Підписана більш ніж 750 релігійними лідерами, НУО та представниками громадянського суспільства в таких країнах, як Ірак, Косово, ДРК, а також католицькими мережами, ініціатива визнає впливову роль релігійних лідерів у боротьбі зі шкідливими неправильними тлумаченнями релігійних текстів, що використовуються для виправдання сексуального насильства, і в просуванні надання підтримки постраждалим.

#### Тимор-Лешті

Тимор-Лешті став першою країною, яка прийняла Документ про людське братерство, схвалений Папою Франциском і Великим імамом Ахмедом аль-Тайебом, що сприяє миру, діалогу та взаємній повазі між релігіями. Підписаний в Абу-Дабі 4 лютого 2019 року, документ спрямований на сприяння примиренню між громадянами Тимору та релігійними громадами, запобігання конфліктам та зміцненню мирного співіснування між християнами та мусульманами.

Підходи, засновані на громадах, можуть посилити інституційні заходи шляхом включення запобігання в плани дій місцевих органів влади, стратегії громадської безпеки та інші місцеві рамки. Місцеві ЖМБ або плани дій щодо Резолюції 1325 РБ ООН є однією з таких платформ, що дозволяють здійснювати співпрацю на рівні громади в сфері запобігання СНПК.

#### УЖФ

З 2018 року УЖФ підтримує створення двадцяти п'яти коаліцій 1325 як платформ для координації та співпраці для просування порядку денного ЖМБ на регіональному рівні в Україні. Ці неформальні мережі об'єднують організації громадянського суспільства, державні органи, правоохоронні органи, сектор безпеки і оборони, медіа та інші місцеві зацікавлені сторони, які беруть участь у впровадженні Резолюції 1325 Ради Безпеки ООН. Коаліції сприяють розробці Національного плану дій та регіональних планів дій, включно з ініціативами щодо боротьби з СНПК на регіональному рівні.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.1.4 Раннє попередження та аналіз галузі

Члени Альянсу повідомили, що ефективно раннє попередження вимагає поєднання механізмів збору інформації та участі місцевих громад. Аналітичні дані з відкритих джерел були виділені як інструмент виявлення ризиків та підтримки зусиль щодо запобігання та притягнення до відповідальності. На додаток до цього члени комісії підкреслили цінність місцевих комітетів оперативного оповіщення, які можуть своєчасно попереджати, надавати допомогу при підозрі на випадки насильства та активно залучати чоловіків до заходів запобігання, забезпечуючи при цьому, щоб заходи як і раніше були орієнтовані на постраждалих.

#### ДРК

У ДРК місцеві комітети оперативного оповіщення (Comités locaux d'alerte rapide) є активним компонентом заходів реагування на СГЗН на рівні громад. Діючи в рамках концепції "Запобігати—попереджати—втручатися", ці комітети дозволяють громадам повідомляти про підозрілі інциденти і оперативно мобілізувати допомогу.

Члени комісії також підкреслили роль територіального аналізу у зміцненні систем раннього попередження. Вивчаючи вплив сексуального насильства на суспільство в цілому та застосовуючи гендерно—територіальний підхід, ці методології можуть виявити соціальні розколи, пов'язані з ними ризики та моделі віктимізації, які часто корелюють з територіальним контролем озброєних суб'єктів. Така інформація дозволяє точно визначити зони підвищеного ризику і розробити цілеспрямовані заходи запобігання.

#### Японія

У 2023-2024 роках профінансовані Японією ініціативи в рамках програми дій ООН проти сексуального насильства в умовах конфлікту в Малі сприяли створенню 27 систем раннього попередження в місцях розміщення ВПО, зміцнюючи механізми запобігання ГЗН і реагування на нього на рівні громади. За той самий період 2984 жінки та дівчини — як постраждалі, так і ті, хто перебуває в групі ризику — отримали психосоціальну підтримку в таборах для ВПО, у тому числі 726 осіб взяли участь в індивідуальних та групових сесіях прослуховування. Кулінарними заходами, спрямованими на сприяння психосоціальному зціленню і розвитку життєвих навичок, були охоплені 2364 жінки, що сприяло розширенню можливостей і підвищенню життєстійкості в переміщених громадах.

#### Корпорація SISMA Mujer

Корпорація Sisma Mujer інтегрує територіальний аналіз у свою роботу з запобігання СНПК, вивчаючи реалії життя громад, які постраждали від збройного конфлікту. При такому підході визнається, що шаблони сексуального насильства часто корелюють з територіальним контролем збройних груп, що дозволяє громадам виявляти зони підвищеної вразливості і передбачати пов'язані з цим ризики. Розглядаючи сексуальне насильство в більш широкому контексті громадських структур і згуртованості, корпорація Sisma Mujer забезпечує, щоб стратегії запобігання враховували як індивідуальну шкоду, так і колективні наслідки. Точки зору постраждалих активно враховуються при розробці політики, зокрема при розробці репараційних заходів та планів відновлення громад. Цей метод не тільки посилює раннє попередження і запобігання, але і зміцнює потенціал місцевих суб'єктів з виявлення ризиків і ефективною адаптації заходів з реагування.

Виходячи з досвіду корпорації Sisma Mujer в Колумбії, підкреслюється, що правові рамки повинні не тільки усувати симптоми, але і трансформувати патріархальні структури, які нормалізують ГЗН. Ефективне запобігання вимагає включення гендерного аналізу на базовому рівні в національну політику, з тим, щоб гарантувати, що вона буде боротися з системною нерівністю, а не посилювати її.

41. <https://www.gov.uk/government/publications/declaration-of-humanity-by-leaders-of-faith-and-leaders-of-belief/declaration-of-humanity-by-leaders-of-faith-and-leaders-of-belief>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Засвоєні уроки

- ◆ Міцна правова та політична основа, що відповідає міжнародним стандартам, таким як резолюція Ради Безпеки ООН 1325 та Римський статут, лежить в основі зусиль щодо запобігання та притягнення до відповідальності. Прийняття нормативних рамок, спрямованих на боротьбу з нерівністю та дискримінацією, що призводять до ГЗН, включно з СНПК, та торгівлі людьми, може ще більше посилити заходи з запобігання.
- ◆ Довгострокові зміни вимагають виходу за рамки кампаній з підвищення обізнаності та надання послуг, щоб боротися з шкідливими установками, поведінкою, гендерними стереотипами, культурними чи релігійними переконаннями та динамікою влади, які сприяють ГЗН як такому. Інклюзивний підхід до запобігання також враховує, що СНПК впливає на чоловіків і хлопчиків, залучаючи їх до зусиль по боротьбі з дискримінаційними нормами.
- ◆ Ясність щодо того, що СНПК є міжнародним злочином і його правові наслідки відрізняються від більш широкого ГЗН, залишається необхідною умовою для запобігання. У багатьох контекстах розуміння цієї відмінності залишається неоднорідним серед урядовців та партнерів громадянського суспільства, що підкреслює важливість постійних зусиль з підвищення обізнаності.
- ◆ Міждисциплінарний підхід до нарощування потенціалу - залучення служб екстреного реагування, патрульних, слідчих, прокурорів, суддів, психологів, військових та інших спеціалізованих команд може підвищити якість і своєчасність вжитих втручань. Цілеспрямоване залучення постраждалих до розробки таких міждисциплінарних навчальних програм гарантує, що ці ініціативи будуть засновані на реаліях.
- ◆ Міцні партнерські відносини між державними установами та організаціями громадянського суспільства, включно з асоціаціями постраждалих, створюють для останніх можливості для розробки заходів втручання. Така співпраця створює платформи для прямого діалогу між постраждалими та державними структурами, сприяючи прийняттю рішень, плануванню та діям.
- ◆ Працюючи в коаліціях з групами постраждалих, важливо мати достатньо часу та ресурсів, оскільки орієнтуватися в різних інтересах та пріоритетах може бути складно. Досягнення консенсусу щодо політичних позицій та цілей адвокації часто залежить від діалогу та переговорів у цих групах. Взаємодія повинна відображати різні думки постраждалих, уникаючи надмірної залежності від кількох людей.
- ◆ Платформи співпраці, такі як круглі столи, онлайн-конференції чи інші заходи, забезпечують цінний простір для обміну знаннями та впровадження найкращих світових практик з запобігання СНПК.
- ◆ Механізми раннього попередження, засновані на громадах, такі як місцеві комітети швидкого оповіщення та територіальний аналіз, допомагають виявити зони підвищеного ризику, усунути основні соціальні розломи та слугують основою для розробки цілеспрямованих заходів з запобігання, орієнтованих на постраждалих.

**"СНПК потрібно і можна запобігти. Це досяжно не тільки завдяки сильній політичній прихильності та фінансовим внескам міжнародного співтовариства, а й завдяки активізації зусиль в галузі освіти та підвищення обізнаності, орієнтованих на широке коло зацікавлених сторін".**

**Республіка Корея**

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.2 РЕАГУВАННЯ

У розділі "реагування" описуються дії, вжиті після випадків СНПК, включаючи як негайну підтримку, таку як невідкладна медична допомога, психологічна та юридична допомога, так і довгострокові заходи, включно з реабілітацією, соціально-економічною реінтеграцією, доступом до правосуддя та репараціями.

#### 2.2.1 Негайна допомога

У цьому підрозділі розглядаються послуги негайного реагування для постраждалих від СНПК, включно з охороною сексуального та репродуктивного здоров'я, гігієнічними наборами, медичним обслуговуванням, психосоціальною підтримкою та направленням на юридичну, психологічну чи іншу спеціалізовану допомогу. Ці послуги можуть надаватися через універсальні центри, мобільні підрозділи або клініки, залежно від контексту та наявних ресурсів.

##### 2.2.1.1 Мобільні клініки та центри допомоги

Під час гуманітарного реагування часто спостерігається зростання насильства та перешкод на шляху до основних послуг та допомоги, при цьому часто не враховуються конкретні потреби та участь постраждалих осіб. Члени Альянсу підкреслили, що мобільні клініки та багатосекторальні центри з надання допомоги відіграють життєво важливу роль у забезпеченні своєчасного, скоординованого реагування, орієнтованого постраждалих як в умовах гострих криз, так і в умовах затяжних конфліктів. Залежно від контексту, послуги можуть надаватися через постійні центри однієї зупинки або мобільні підрозділи, що дозволяє охопити віддалені, такі, що зазнали впливу конфлікту, деокуповані або переміщені громади, зберігаючи при цьому конфіденційність і гідність. У цих закладах можуть працювати команди, що складаються з різних статей, щоб забезпечити доступність та комфорт для всіх постраждалих, надаючи комплексний пакет медичної, психосоціальної, юридичної та соціальної підтримки.

Як повідомлялося, постраждалі підкреслюють важливість якісного прийому і постійного супроводу в їх поїздках для отримання допомоги. Психосоціальні асистенти відіграють центральну роль, розробляючи індивідуальні багатосекторальні плани допомоги та супроводжуючи постраждалих на кожному етапі надання підтримки, що позбавляє їх від необхідності постійно розповідати про свій травматичний досвід. У деяких випадках цю підтримку надають самі постраждалі, які пройшли навчання в якості психосоціальних асистентів, пропонуючи психосоціальну допомогу та перенаправлення, втілюючи модель, орієнтовану на постраждалих, очолювану рівними.

##### Японія

У 2023-2024 роках в рамках програми дій ООН по боротьбі з сексуальним насильством в умовах конфлікту цільова допомога в Малі була надана постраждалим від СГЗН і вразливим громадам за допомогою мобільних клінік і центру однієї зупинки. Загалом 523 постраждалих отримали комплексні послуги з кейс-менеджменту, що забезпечило більш доступну, скоординовану допомогу, орієнтовану на постраждалих.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Україна та UNFPA

Мережа центрів допомоги врятованим була створена за ініціативи тодішнього віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції у співпраці з UNFPA в Україні та за підтримки низки донорів. Вони були розроблені<sup>42</sup> для забезпечення захисту та підтримки постраждалого населення, як місцевих жителів, так і ВПО, включно з постраждалими від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у відповідь на повномасштабне вторгнення в Україну. Центри працюють у 12 містах України: Запоріжжі, Львові, Дніпрі, Києві, Чернівцях, Мукачеві, Кропивницькому, Одесі, Полтаві, Харкові, Херсоні та Сумах, надаючи психосоціальну, юридичну, інформаційну підтримку та перенаправлення всім особам, які постраждали від війни. Постраждалим від СНПК пропонуються комплексні спеціалізовані послуги на основі застосування підходу до кейс-менеджменту, що забезпечує реагування, орієнтоване на постраждалих, що запобігає повторній травматизації та стигматизації. Ці служби підтримки доступні безпосередньо в центрах або через перенаправлення від інших перевірених надавачів послуг.

У квітні 2024 року було офіційно запущено три мобільні центри допомоги врятованим, які працюють у Київській, Чернігівській, Сумській, Харківській та Херсонській областях, що наближає підтримку до місцевих громад та дозволяє мешканцям районів, які більше не перебувають під російською окупацією, а також у прифронтових регіонах отримувати якісну психологічну, соціальну, та юридичну підтримку. З 2022 по 2025 рік послугами, що надаються мережею, скористалися майже 60 000 українців, які постраждали від конфлікту, включно з постраждалими від #СНПК. Визнаючи ефективність пілотної моделі реагування, Уряд затвердив Постанову про Примірне положення про центр допомоги врятованим, з<sup>43</sup> тим щоб громади могли самостійно створювати такі центри відповідно до норм цього Положення.



Офіційне відкриття Урядом України та UNFPA, за підтримки Іспанії та Бельгії, трьох мобільних центрів допомоги врятованим для підтримки людей, постраждалих внаслідок війни, включно з постраждалими від СНПК, – Бородянка, Київська область, Україна, квітень 2024 року.

Фото надано: UNFPA в Україні.

### Австралія

Австралія співпрацює з Міжнародним Комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) у запобіганні сексуальному насильству, пом'якшенні його наслідків та реагуванні на нього у районах, що постраждали від збройних конфліктів та інших ситуацій насильства. Це включає надання холистичної допомоги постраждалим

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

через міждисциплінарне програмування в пріоритетних контекстах, на які впливає конфлікт, включно з Центральноафриканською Республікою, Чад, Колумбією, ДРК, Ефіопією, Іраком, Малі, Нігерією, Філіппінами та Південним Суданом. Щоб реагувати на сексуальне насильство в цих контекстах, МКЧХ забезпечує доступ до якісної медичної допомоги, психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, а також до екстреної та багатоцільової грошової допомоги, орієнтованої на постраждалих, для підтримки врятованих. Підтримка Австралії також сприяє розповсюдженню наборів для допомоги постраждалим від зґвалтування, регулярному навчанню медичного персоналу щодо надання послуг, орієнтованих на постраждалих, оснащення медичних закладів необхідними матеріалами та надання грошової допомоги жертвам-постраждалим, яким загрожує подальше заподіяння шкоди, для переїзду в безпечніші райони.

### 2.2.1.2 Онлайн-консультації та перенаправлення

Механізми перенаправлення, які пов'язують постраждалих від СНПК з медичними, психосоціальними, юридичними та іншими послугами, повинні функціонувати як на національному, так і на місцевому рівнях, об'єднуючи надавачів послуг та забезпечуючи доступ до підтримки без зайвих затримок або повторного розкриття інформації.

### Тимор-Лешті

У Тимор-Лешті була створена мережа з перенаправлення Rede для надання як короткострокової, так і довгострокової підтримки жертвам ГЗН. Мережа складається з двох робочих груп: перша, очолювана Міністерством соціальної солідарності та інклюзії, координує надання основних послуг, тоді як друга, координувана Державним Секретарем з питань рівності, займається адвокаційною стратегією.

В умовах, коли відсутність безпеки, стигматизація або віддаленість обмежують мобільність, технології розширюють доступ до допомоги. Мобільні додатки та телефонні гарячі лінії дозволяють постраждалим звертатися за кризовою допомогою, брати участь в навчальному просторі для рівних і контактувати з судовими та медичними установами за встановленими шляхами перенаправлення.

### ДРК

У ДРК безкоштовна гаряча лінія надає в першу чергу психологічну підтримку багатьом жертвам, які проживають в районах, що зазнали впливу конфлікту. Через кол-центр обробляється від 5000 до 8000 дзвінків на місяць, який також служить для перенаправлення постраждалих до служб невідкладної та безпосередньої психологічної допомоги, особливо в зонах конфлікту. Деякі консультації проводяться онлайн через відсутність безпеки або обмежену мобільність, поки умови не дозволять отримати послуги особисто.

Завдяки координації з питань молоді, насильства щодо жінок та торгівлі людьми було вжито заходів для надання підтримки постраждалим, включно з кол-центром з безкоштовним номером (122), підрозділами місцевої поліції та багатосекторальними центрами допомоги, до яких перенаправляються жінки, постраждалі від насильства. Ці структури дозволяють громадам повідомляти про випадки та забезпечувати холистичну допомогу навіть у провінціях, які постраждали від конфлікту, як тільки надходить сигнал тривоги. Незважаючи на постійні проблеми з безпекою, безкоштовна гаряча лінія зарекомендувала себе як ефективний інструмент для перенаправлення, інформування та надання допомоги.

42. <https://docs.google.com/document/d/1ze-u1Vu4a3V1uhXf2ITKnZd9hkUCeA6/edit?usp=sharing&oid=110070089966293865845&rtfpof=true&sd=true>

43. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/673/dc8/eb7/673dc8eb73351404706756.pdf>

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Структура "ООН Жінки"

Щоб вирішити проблему обмеженої мобільності постраждалих в умовах відсутності безпеки, структура "ООН Жінки" і партнерські організації на Гаїті розробили два цифрових інструменти - ALO TOYA, безкоштовну телефонну лінію і додаток, доступний в магазинах додатків, а також онлайн-платформу KONEKTEM, щоб полегшити віддалений і конфіденційний доступ до психосоціальної підтримки. Цими інструментами було охоплено більш ніж 330 жінок і дівчат безпосередньо і більш ніж 1700 членів спільноти за допомогою інтерактивних майданчиків для навчання рівних.

### LAW

У Лівані LAW надає юридичну допомогу вразливим жінкам, дітям та представникам ЛГБТКІ+, у тому числі в надзвичайних ситуаціях, для забезпечення їх захисту та безпеки. У рамках цієї роботи LAW оперує гарячою телефонною лінією, яка пропонує негайну допомогу та перенаправлення до інших послуг, в тому числі і для постраждалих від СНПК та громад біженців із сусідніх країн.

З 2023 року в Україні LAW надає психосоціальну та юридичну підтримку жертвам і постраждалим після повномасштабного вторгнення Росії через своїх виконавчих партнерів ЮрФем, "ОПОРА" і PROJECTOR+. Ці послуги доступні чоловікам, жінкам та представникам ЛГБТКІ+ спільноти.

Національні гарячі лінії, включно з тими, що працюють з домашнім насильством, торгівлею людьми та ГЗН, можуть бути переорієнтовані або розширені, щоб надавати постраждалим необхідну інформацію та перенаправлення.

### Україна

В Україні "Ла Страда-Україна" оперує двома національними гарячими лініями, які служать ключовими точками входу для постраждалих від СНПК, які звертаються за підтримкою: Національною гарячою лінією щодо запобігання домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерно зумовленої дискримінації, а також Національною гарячою лінією для дітей та молоді. Дзвінки надходять безпосередньо від постраждалих, свідків насильства або через перенаправлення від установ, в тому числі і від державних органів. Основна мета цих гарячих ліній полягає не в тому, щоб офіційно повідомляти про злочини, а в наданні негайної допомоги та настанов. Абоненти часто звертаються за допомогою у зв'язку з такими нагальними потребами, як медична допомога, переміщення, житло або фінансова підтримка.

Попит на гарячі лінії значно зріс після звільнення окупованих територій, коли друзі, сусіди та знайомі часто повідомляли про випадки від імені постраждалих, які не могли або не хотіли називати себе. Пропонуючи конфіденційну, доступну підтримку, орієнтовану на постраждалих, гарячі лінії стали рятувальним кругом для постраждалих від СНПК, демонструючи, як своєчасна та практична допомога може задовольнити найактуальніші потреби постраждалих, не виходячи за рамки офіційних правових механізмів.

Негайна допомога для задоволення основних потреб постраждалих часто є необхідною умовою для того, щоб вони могли домагатися правосуддя або брати участь у процесах перехідного правосуддя, і, таким чином, служить важливим фактором, що сприяє доступу до правосуддя і репарацій.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.2.2 Довгострокова підтримка

Цей підрозділ розглядає довгострокову підтримку постраждалих від СНПК, яка виходить за рамки негайної допомоги, включно зі сталою соціально-економічною реінтеграцією, юридичною допомогою або участю у процесах перехідного правосуддя.

#### 2.2.2.1 Визнання статусу постраждалих

На думку членів Альянсу, визнання статусу постраждалих є ключовим елементом довгострокового реагування на СНПК і репарації, оскільки воно формально визнає заподіяну шкоду і відкриває доступ до прав. Ці процеси, як правило, визначають критерії допустимості, створюють спеціальні органи або процедури оцінки та пов'язують офіційний статус з правами на різні форми репарацій, включно з комплексною реабілітацією, тимчасовою фінансовою компенсацією, юридичною допомогою та психосоціальною підтримкою. Коли вони розробляються спільно з постраждалими, громадянським суспільством і відповідними інститутами, такі рамки можуть бути прозорими, доступними і ґрунтуватися на пережитому досвіді постраждалих.

#### Україна та Глобальний фонд допомоги тим, хто пережив насильство (GSF)

У листопаді 2024 року Парламент України прийняв Закон "Про правовий і соціальний захист осіб, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, та надання їм невідкладних проміжних репарацій", що стало значимим кроком у довгостроковому реагуванні на СНПК, поки конфлікт триває. Закон визначає СНПК в контексті збройної агресії Росії, встановлює категорії постраждалих, включно з дітьми, народженими в результаті СНПК, і визначає невідкладні проміжні репарації, такі як грошові виплати і безкоштовна реабілітація. У ньому також викладено мандат Комісії з розгляду питань, пов'язаних із визнанням особи постраждалою від СНПК. Закон був розроблений у тісній співпраці з постраждалими, GSF, парламентарями, урядовцями, мережами постраждалих, громадянським суспільством та міжнародними організаціями, що забезпечило не лише законодавчий процес, орієнтований на постраждалих, але й значиму участь постраждалих у формуванні закону.

Це перший подібний приклад проміжних репарацій, що надаються урядом постраждалим від СНПК під час війни, в той час як механізми притягнення кривдників до відповідальності і комплексний механізм компенсації все ще знаходяться на стадії розробки. GSF продовжує працювати з українським урядом і партнерами над створенням інституційної рамки для впровадження цього закону. Однак, навіть якщо закон набуде чинності 18 червня 2025 року, його впровадження ще не почнеться, оскільки уряд стурбований своєю здатністю гарантувати необхідне фінансування в поточному контексті війни.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ



Стратегічна сесія високого рівня з розробки підзаконних актів та заходів з впровадження Закону України, що відбулася в готелі "Опера", Київ, лютий 2025 року. Представники уряду, громадянського суспільства та міжнародних організацій обговорили кроки зі створення системи невідкладних проміжних репарацій. Андрій Кочмурадов, постраждалий, виступає під час заходу.

Автор фото: Дмитро Коробков.

### ФМ

ФМ підтримує мережі постраждалих за допомогою цілого ряду ініціатив щодо збереження колективної пам'яті, спрямованих на донесення послуг до нинішнього і майбутніх поколінь — застерігають від використання сексуального насильства в якості зброї війни, розповідають про зцілення і трансформації постраждалих і сприяють миру. Щоб об'єднати ці ініціативи, Фонд створив Віртуальний Меморіал СЕМА<sup>44</sup> - інтерактивний онлайн-простір, призначений для збереження колективних спогадів постраждалих від СНПК та обміну ними. Платформа дозволяє постраждалим творчо викладати свої історії, ставлячи свої голоси в центр глобального нарративу про конфлікти та стійкість. Меморіал представляє понад 70 ініціатив з 18 країн, організованих за допомогою різних форм художнього вираження. Він був розроблений ФМ у співпраці з Міжнародною коаліцією місць сумління і служить як живим архівом, так і інструментом зцілення, визнання та справедливості.

**"Офіційне визнання розглядається як важливий фактор у подоланні історичної та поточної стигматизації, з якою стикаються жінки-постраждалі від СНПК та діти, народжені в результаті зґвалтування. Багато жінок-постраждалих заявили, що відчують себе "покинутими державою" через тривале невизнання."**

Тимор-Лешті

### 2.2.2.2 Послуги для постраждалих

Послуги постраждалим, що розглядаються в довгостроковій перспективі, можуть приймати різні форми, починаючи від медичної та психосоціальної підтримки і закінчуючи юридичною допомогою, можливостями отримання засобів до існування, освітою, житлом та ініціативами з реінтеграції в суспільство. Як повідомлялося, доступ до соціально-економічної підтримки відіграє життєво важливу роль у зціленні постраждалих та їх реінтеграції у свої сім'ї та громади. Ця підтримка приймає різні форми, що визначаються власним вибором постраждалих і варіюється від діяльності, що приносить дохід, та професійного навчання до програм ліквідації неписьменності, продовження освіти для неповнолітніх та підтримки дітей постраждалих. У деяких випадках національні мережі постраждалих були оснащені всім необхідним для розширення цих можливостей для своїх членів, використовуючи спеціально

44. <https://www.semanetwork.org/collective-memory/>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

розроблені методології для проведення навчання, розвитку професійних навичок та надання початкових ресурсів. Ці підходи не тільки сприяють економічній незалежності, але й зміцнюють мережі постраждалих як ключових учасників довгострокового відновлення.

### ФМ

ФМ переконується, що постраждалі мають доступ до холистичної допомоги, яка є травма поінформованою та орієнтованою на постраждалих. Такий підхід, який включає медичну, психологічну, юридичну та соціально-економічну підтримку, дозволяє постраждалим зцілитися, відновити життєстійкість і діяти відповідно до власних пріоритетів. Натхненна моделлю центру однієї зупинки Панзі, вперше розробленою ФМ та його командою в ДРК, ця модель об'єднує комплексні послуги в одній установі чи системі. Починаючи з 1999 року, Панзі надав допомогу понад 80 000 пацієнтам, включно з постраждалими від сексуального насильства, демонструючи трансформаційний вплив холистичної підтримки, орієнтованої на постраждалих.

У таких країнах, як Центральноафриканська Республіка, ФМ організував мобільні клініки та хірургічні кампанії, надавав гігієнічні набори та набори гідності, а також надавав безпосередню психосоціальну та спеціалізовану психологічну допомогу. Постраждалі, які отримують пакет холистичної допомоги, регулярно відзначають поліпшення фізичного і психосоціального добробуту, підвищення життєстійкості і зменшення симптомів травми. Багато хто також описує помітне зниження почуття сорому та нікчемності в поєднанні з більш сильним почуттям власної гідності та відродженням цінності у своїх сім'ях та громадах.

### Японія

У 2020-2021 роках Японія в рамках програми дій ООН проти сексуального насильства в умовах конфлікту підтримала ініціативи в Сомалі, які дозволили 226 жінкам, раніше пов'язаним з Аш-Шабаб, отримати доступ до послуг з реінтеграції через організації громадянського суспільства в Кісмайо і Байдабо. Протягом періоду реалізації проєкту учасниці брали участь у заходах щодо соціальної реінтеграції та діяльності з залучення громадськості. Постраждалі від ГЗН, включно з СНПК, отримували індивідуальну допомогу, включно з медичним обслуговуванням та перенаправленням, спеціалізованим консультуванням та наборами гідності.

### Україна та UNFPA

В Україні для забезпечення всебічної підтримки, орієнтованої на постраждалих, UNFPA в Україні у співпраці з національною ГО "Неемія" та ініціативами, що очолюються постраждалими, - СЕМА Україна, "Нумо, сестри!", у партнерстві з Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики - було організовано реабілітаційні ретрити для жінок, які пережили СНПК. Ці ретрити застосовують холистичний підхід, заснований на науково обґрунтованих методах, і поєднують психосоціальне відновлення, підтримку рівних та розширення можливостей за допомогою групового та індивідуального консультування з використанням науково обґрунтованих методів десенсибілізації та пропрацювання за допомогою рухів очей, а також технік травма-орієнтованої когнітивно-поведінкової терапії, арт-терапії, навчання турботи про себе та медичної допомоги. Вони забезпечують безпечне середовище для жінок для відновлення довіри, підвищення стійкості та відновлення почуття власної гідності, впевненості в собі та контролю над своїми життями. Дітям дозволяється супроводжувати жінок-постраждалих, оскільки їх присутність може позитивно вплинути на відновлення постраждалих, та ширший процес реінтеграції в сім'ю. Програма постійно адаптується до мінливого контексту і включає нещодавно розроблений компонент сімейної інклюзії, для підтримки

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

відновлення постраждалих та їх партнерів, особливо тих, хто постраждав від СНПК у полоні та хто, можливо, кілька років там утримувався. Цей підхід сприяє не тільки зціленню в сім'ях, але й відновленню соціальної згуртованості в постраждалих громадах та розриву циклу трансгенераційної травми. Ці реабілітаційні програми інтегровані у всеосяжну систему підтримки, яка об'єднує центри допомоги врятованим та онлайн-платформу психотерапевтичної допомоги "Аврора", створену за ініціативою Уряду за підтримки UNFPA. Запланований перезапуск платформи з новою назвою, оновленою ідентичністю та покращеними технічними можливостями має на меті відобразити зростаючу кількість чоловіків-постраждалих, багато з яких пережили СНПК у полоні. Важливо, щоб усі служби підтримки працювали з сім'ями зниклих безвісти, військовополонених, звільнених з полону та іншими групами ризику СНПК.



Реабілітаційний ретрит для жінок-постраждалих від насильства, організований UNFPA в Україні, Урядом України та мережами жінок-постраждалих, за підтримки мережі дій ООН проти сексуального насильства в умовах конфлікту, 2024 рік.

Автор фото: Алла Лисенко.

Серед усіх послуг члени Альянсу виділили юридичну допомогу як критично важливий компонент реагування на СНПК. В ефективних системах надання юридичної допомоги пріоритетна увага приділяється безпеці та конфіденційності. Вони можуть включати документування тяжких злочинів, опитування свідків та постраждалих з метою збереження доказів для майбутніх судових процесів, а також забезпечення юридичного представництва як у внутрішніх, так і в міжнародних судових процесах.

### LAW

З 2019 року у партнерстві з місцевими організаціями громадянського суспільства в Сирії LAW надає прямі юридичні послуги переміщеним жінкам, які постраждали від порушення прав людини, включно з СНПК. Підтримка включала отримання необхідних цивільних та юридичних документів, особливо у сімейних справах, а також представництво інтересів постраждалих у внутрішніх, регіональних та міжнародних провадженнях. На сьогоднішній день LAW надав допомогу понад 220 постраждалим від порушень прав людини, воєнних злочинів та злочинів проти людяності, більшість з яких зазнали сексуального насильства, і представляв інтереси 29 з них у Міжнародному кримінальному суді у розслідуванні трансграничних злочинів між Сирією та Йорданією.

З 2018 року LAW також веде судові позови від імені постраждалих рохінджа в рамках своєї програми "Адвокат постраждалих" у таборах біженців Кокс-Базар. Ця робота включала представництво інтересів у справі універсальної юрисдикції Аргентини щодо злочинів проти людяності та геноциду, де свідчення постраждалих у 2023 році, допомогли отримати ордери на арешт 25 урядовців М'янми. LAW також представляє інтереси постраждалих рохінджа у справі про геноцид Гамбії проти М'янми в Міжнародному суді (МС) і підтримує МКС в розслідуванні злочинів проти людяності, включно з СНПК, шляхом представлення інтересів постраждалих у досудовій палаті і проведення інтерв'ю з офісом прокурора.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.2.2.3 Проміжні репараційні заходи<sup>45</sup> і невідкладні проміжні репарації<sup>46</sup>

Члени Альянсу в основному повідомляли про *ранні або невідкладні репараційні заходи*, підкреслюючи, що спільні процеси виявлення шкоди, під час яких постраждалі колективно оцінюють фізичний, емоційний, сексуальний, репродуктивний та соціально-економічний вплив СНПК, дозволяють індивідуальну відповідь, яка відповідає конкретним потребам постраждалих та їх пережитому досвіду.

Повідомлялося про широкий спектр репараційних заходів, включно з фінансовою компенсацією, програмами грамотності, доступом до спеціалізованої охорони здоров'я, інфраструктурними проектами під керівництвом місцевих громад та психосоціальною підтримкою.

### Колумбія

У Колумбії заходи щодо ранніх репарацій були впроваджені в рамках перехідного правосуддя, орієнтованого на постраждалих, і розроблені спільно з постраждалими від СНПК, зокрема, жінками з числа корінного населення. Ці ініціативи відображають пріоритети визнання, зцілення та відновлення громади. Серед помітних прикладів - програма грамотності для 70 корінних жінок-постраждалих, спрямована на зміцнення особистих змін та доступу до прав; створення лікарні де ла Пас, першого медичного центру в країні, призначеного для постраждалих від сексуального насильства під час конфлікту; та громадські проекти з будівництва водопроводу, що проводяться під керівництвом постраждалих від СНПК з числа корінних народів, для задоволення основних потреб, що водночас символізує лідерство, гідність та колективне відновлення.

### GSF

Місія GSF полягає у розширенні доступу до репарацій для постраждалих від СНПК у всьому світі та забезпеченні того, щоб вони отримували комплексні заходи щодо репарацій у проміжний період. Основним принципом GSF є підхід, орієнтований на постраждалих, який гарантує, що інтереси постраждалих лежать в основі всієї його діяльності. Як правовласники, постраждалі відіграють значну роль у прийнятті рішень та беруть активну участь у розробці, впровадженні, моніторингу та оцінці проектів та процесів GSF - практика, що визначається як співтворення. GSF працює не тільки для постраждалих, але і з ними, що відображає девіз мережі СЕМА: "Нічого про нас без нас".

Для забезпечення того, щоб програми репарацій, проміжних репараційних заходів та пов'язані з ними процеси визнавали та зміцнювали самостійність та гідність постраждалих, життєво важливо, щоб з постраждалими не лише консультувалися, а й спільно створювали такі ініціативи. Від ДРК до Південного Судану та Непалу 11 проектів з проміжних репарацій, що здійснюються GSF та його партнерами, розроблені спільно з постраждалими - індивідуально та колективно — для підтримки їх зцілення та відновлення.

45. *Проміжні репараційні заходи* - це передбачені державою засоби правового захисту, спрямовані на негайне задоволення найбільш нагальних потреб постраждалих від порушень, запобігання непоправній шкоді або подальшим стражданням. Термінові проміжні репарації не обмежують права постраждалих на повну, адекватну та оперативну компенсацію; вони слугують тимчасовим полегшенням доти, доки не буде здійснено комплексні репарації.

46. *Невідкладні проміжні репарації* - це заходи, що надаються вцілілим неурядовими та громадськими організаціями, які не несуть відповідної відповідальності, з метою сприяння зціленню та відновленню в ситуаціях, коли держави або інші відповідальні сторони ще не виконали свого зобов'язання щодо надання репарацій, а потреба в цьому є невідкладною.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

Кожним проектом керує багатосторонній Керівний комітет, за участі багатьох зацікавлених сторін, до складу якого входять не менше 40% постраждалих, а також експерти та представники партнерських організацій. У проекті Türkiye постраждалі становили 72% членів Керівного комітету, що відіграло важливу роль у розробці концепції, проекту та його реалізації, включно з ідентифікацією постраждалих. Вони також беруть участь у виборі індивідуальних та колективних заходів, таких як виплата компенсації частинами або в поєднанні з фінансовим управлінням та професійним навчанням. Постраждалі також беруть участь в оцінці впливу тимчасових проміжних репараційних заходів, що свідчить про значне поліпшення їх добробуту і якості життя, а також про відновну цінність самого процесу співтворення.

Одним з основних викликів, про які повідомлялося при здійсненні проміжних репараційних заходів і невідкладних проміжних репарацій, є організація процесу ідентифікації постраждалих, який був би одночасно суворим і доступним, а також орієнтованим на постраждалих, без приниження або повторної травматизації. У багатьох контекстах офіційні системи підтримки значною мірою спираються на документовані докази. Однак, постраждалі можуть бути не в змозі або не бажають ділитися своїм досвідом в офіційному середовищі. Щоб вирішити цю проблему, слід тісно співпрацювати з групами постраждалих, щоб створити безпечні та травма-орієнтовані умови реєстрації, зосереджуючись на активному слуханні, зміцненні довіри та гнучкості.

Спеціалізовані кейс-менеджери, проводячи як очні, так і дистанційні співбесіди, можуть допомогти забезпечити урахування процесом потреб постраждалих і його доступності. У деяких випадках раніше надану інформацію можна отримати безпосередньо в компетентному органі. Для надання ефективних проміжних репараційних заходів і невідкладних проміжних репарацій важливо провести навчання відповідних державних структур, керуючись картографуванням зацікавлених сторін, здійсненим заздалегідь.

### ЮрФем

За координації Міністерства юстиції, Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції, Міністерства національної єдності та Офісу Генерального прокурора була здійснена скоординована навчальна ініціатива на підтримку впровадження механізму репарацій для постраждалих.

#### Основна діяльність включала:

- Вебінари та тренінги для консультантів гарячої лінії, представників урядової гарячої лінії 15-47 та кар'єрних хабів "ВОНА", а також презентації для кейс-менеджерів спеціалізованих сервісних агенцій, які надають допомогу постраждалим від домашнього насильства та ГЗН. На цих сесіях було представлено пілотний проект, роз'яснено процедури участі та викладено критерії допустимості для отримання невідкладних проміжних репарацій.
- Спеціалізовані тренінги з розбудови можливостей для координаторів, які надають підтримку постраждалим від СНПК, орієнтовані на співробітників Координаційного центру підтримки потерпілих і свідків.
- Тренінги для центрів допомоги врятованим, спрямовані на зміцнення їхньої здатності надавати допомогу, орієнтовану на постраждалих.
- Нарощування потенціалу на рівні громад шляхом проведення тренінгів для центрів стійкості, які функціонуватимуть як місцеві хаби з підтримки постраждалих від СНПК.

Крім того, ЮрФем у співпраці з УЖФ та Ла Страда - Україна розробили відеокурс під назвою "Репарації постраждалим від СНПК: підходи, орієнтовані на постраждалих", спрямований на розширення знань юристів та надавачів послуг щодо СНПК та репарацій.<sup>47</sup>

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

Допустимість репарацій може бути в подальшому визначена за допомогою колективних органів, таких як рада з ідентифікації або уповноважені з надання статусу, що складаються з постраждалих, представників установ та членів громадянського суспільства, які застосовують чіткі, заздалегідь визначені критерії для забезпечення прозорості, підзвітності, довіри і значимої участі постраждалих в процесі прийняття рішень.

### Україна та GSF

У травні 2024 року GSF запустив пілотний проект з надання невідкладних проміжних репарацій постраждалим від СНПК, скоєного з 2014 року. Реалізована у партнерстві з національними органами влади та громадянським суспільством, ініціатива охопила постраждалих у віддалених районах, прифронтових громадах та серед української діаспори. Спочатку метою проекту було зареєструвати 500 постраждалих, але проект отримав 1208 заявок, і 634 з них отримали проміжну компенсацію, а також перенаправлення на медичну допомогу та психологічну підтримку, тоді як інші заявки все ще розглядаються. Ключовими національними партнерами були офіс віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, Урядова уповноважена з питань гендерної політики та мережа СЕМА Україна. Примітно, що більш висока частка заявок надійшла від чоловіків, особливо від тих, хто утримувався в полоні Російською Федерацією і пов'язаними з нею групами. Для контакту з постраждалими та їх ідентифікації були потрібні інтегровані послуги підтримки, що надаються на місці, і заходи по зміцненню довіри для боротьби зі стигматизацією.

Найголовніше, що пілотний проект запровадив процес реєстрації, заснований на методології, орієнтованій на постраждалих, шляхом проведення конфіденційних співбесід з навченим персоналом. Також було розроблено систему для визначення їх допустимості таким чином, щоб вона відповідала обставинам, за яких було здійснено СНПК, і нинішнім умовам постраждалих. Таким чином, це стало важливим внеском у прийняття згаданого вище Закону про проміжні репарації і пропонує відповідні уроки, які можуть бути адаптовані до Реєстру збитків для України при реєстрації заяв, що впливають з СНПК або інших серйозних порушень прав людини, та інших політик щодо репарацій.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ



Семінар у Києві, присвячений імплементації Закону Про правовий та соціальний захист постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, та невідкладні проміжні репарації, підписаного президентом Володимиром Зеленським наприкінці 2024 року. Захід було спільно організовано GSF, Міністерством соціальної політики України та ЮрФем.

Автор фото: Дмитро Коробков.

Постраждалі можуть, в першу чергу, використовувати репараційні виплати для задоволення своїх основних потреб, доступу до медичної допомоги, ремонту житла, інвестування в засоби до існування та отримання освіти. Відгуки, зібрані за допомогою кейс-менеджерів і анонімних форм, можуть вказувати на те, чи давав сам процес постраждалим відчуття визнання і валідації. Але справжня цінність компенсації полягає не лише у фінансовій підтримці; це матеріальний прояв визнання, який зміцнює гідність та активність постраждалих.

### GSF

З 2009 року Боко Харам використовує сексуальне насильство як зброю війни, використовуючи викрадення юних школярів для пропаганди екстремістської антизахідної освітньої риторики. Постраждалі були викрадені зі шкіл, домівок, ферм, ринків та інших громадських місць, а в неволі зазнали зґвалтування, примусових шлюбів, примусової вагітності, сексуального рабства та інші форм СНПК. Після втечі або порятунку жінки та дівчата часто стигматизуються як "дружини Боко Харам", а їхні діти, народжені від бойовиків, часто виключаються з системи освіти та соціального життя.

Щоб задовольнити ці потреби, GSF співпрацює з Фондом Neem для впровадження ініціативи "Освіта в якості репарацій" у рамках ширшого проекту з проміжних репараційних заходів. Програма передбачає правма-інформоване навчання 200 дітей у віці від 8 до 16 років, створюючи безпечне і підтримуюче навчальне середовище, що сприяє зціленню, життєстійкості та академічному прогресу. Психосоціальна підтримка інтегрована в навчальну програму з використанням терапевтичних втручань і модулів мікро навчання, щоб допомогти дітям впоратися з травмою, відновити впевненість в собі і включитися в процес навчання.

Вчителі та консультанти проходять навчання з інклюзивної освіти, орієнтованої на дитину, управління класом, базового консультування, терапії, орієнтованої на рішення, та підтримки психічного здоров'я підлітків. Такий підхід дозволяє дітям відновити компетентність, впевненість і почуття приналежності.

"Я хочу відновити навчання, тому що, якщо я закінчу школу і отримаю диплом, то Боко Харам не перемає. Тоді я перемаю". - постраждала від СНПК.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ



Представники GSF та постраждалі від СНПК відвідали школу Лафія Сарарі в Майдугурі, Нігерія, разом із працівниками Фонду Neem. Учениця показує шкільні вказівники.

Фото: Сара-Ева Хаммонд / GSF.

### 2.2.2.4 Координація за участю багатьох зацікавлених сторін

Структурована координація між державними установами, організаціями громадянського суспільства, міжнародними установами та групами, очолюваними постраждалими, може бути досягнута за допомогою офіційних платформ, таких як координаційні комітети, робочі групи або міжвідомчі цільові групи. Інтегруючи юридичні, медичні, психосоціальні та економічні послуги з відновлення, ці механізми допомагають зменшити прогалини в послугах та запобігти дублюванню

### Структура "ООН Жінки" і Колумбії

У Колумбії структура "ООН Жінки" очолює багатосторонню координацію за участю багатьох зацікавлених сторін за допомогою таких платформ, як "Стіл технічної допомоги" (Mesa de Asistencia Técnica, MAT) — простір, який об'єднує організації постраждалих, державні установи та осіб, які приймають рішення, для розробки стратегії, узгодження адвокації та зміцнення гендерно чутливого правосуддя. Спочатку неофіційний, MAT був офіційно перетворений на періодичний структурований механізм завдяки керівництву структури "ООН Жінки" як її технічного секретаріату. Довгострокові партнерські відносини, зокрема зі Швецією, забезпечили гнучкість, необхідну для адаптації до мінливого політичного ландшафту Колумбії, і постійні зусилля, необхідні для досягнення значимого впливу.

### Україна та ООН

У травні 2022 року, незабаром після повномасштабного вторгнення, Спеціальна представниця ООН з питань сексуального насильства в умовах конфлікту відвідала Україну та разом із віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції підписали рамкову угоду про співпрацю<sup>48</sup> між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй з запобігання СНПК та боротьби з ним. Для введення в дію цієї угоди 25 травня 2022 року була створена Міжвідомча робоча група з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Росії проти України, та надання допомоги постраждалим (МРГ). До складу МРГ входять представники державних органів, міжнародних організацій, організацій громадянського суспільства і самі постраждалі. Визнається консультативним органом при урядовій комісії. З метою посилення міжнародного співробітництва МРГ спільно з Офісом Спеціальної представниці ООН розробили План реалізації, який становить собою "живий документ", який постійно переглядається і адаптується для вирішення виникаючих викликів і забезпечення дій, орієнтованих на постраждалих.

48. <https://reliefweb.int/report/ukraine/framework-cooperation-between-government-ukraine-and-un-prevention-and-response>

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.2.2.5 Правова та інституційна реформа

Правова та інституційна реформа може стосуватися як нормативної рамки, так і оперативного потенціалу установ, відповідальних за реагування на СНПК. Такі реформи часто передбачають приведення внутрішнього законодавства у відповідність з міжнародними правовими стандартами для забезпечення того, щоб СНПК було чітко криміналізовано, ефективно переслідувалося і ніколи не підпадало під амністію. Вони також включають розробку політики довгострокових репарацій постраждалим та гарантування їх права на юридичну, соціальну та інші форми підтримки.

Інституційні зміни можуть включати створення або зміцнення спеціалізованих підрозділів в поліції, прокуратурі та судових органах, а також інтеграцію протоколів, орієнтованих на постраждалих до стандартних оперативних процедур. Процеси реформ також можуть бути спрямовані на усунення структурних бар'єрів до правосуддя, таких як обмежувальні вимоги до доказів, строки давності та дискримінаційні процесуальні норми.

#### Україна

Створений в 2023 році при Офісі Генерального прокурора Координаційний центр підтримки потерпілих і свідків надає психологічну та юридичну допомогу жертвам і свідкам військових та інших міжнародних злочинів, залученим в кримінальний процес, сприяє їх взаємодії зі слідчими, прокурорами і судами, а також застосовує розширені стандарти практики. У 2024 році Центр розширився по всій країні за допомогою дев'яти регіональних філій. Це відіграє ключову роль у розробці та інституціоналізації нових механізмів підтримки, вдосконаленні практики залучення постраждалих та оновленні внутрішніх стандартів судового переслідування.

#### Засвоєні уроки

- ◆ Послуги, орієнтовані на постраждалих, повинні бути холістичними та добре скоординованими в медичній, психосоціальній, правовій та соціально-економічній сферах, підкріплені надійними системами перенаправлення, які забезпечують безперервність надання допомоги та мінімізують ризик повторної травматизації.
- ◆ Важливим є розуміння індивідуального та культурного контексту кожного постраждалого, включно з умовами безпеки, стигматизацією, гендерними нормами, грамотністю, доступом до інформації та місцевою динамікою влади. Участь повинна здійснюватися лише тоді, коли постраждалі почуваються в безпеці та емоційно готові до цього, і в жодному разі не повинна загрожувати їх добробуту.
- ◆ Безпека та інформована згода мають пріоритет над інституційними цілями. Згода повинна бути постійною, чітко роз'ясненою, може бути відкликана в будь-який час і ґрунтується на власному розумінні потенційних ризиків постраждалими.
- ◆ Підтримуюча та доступна логістика має вирішальне значення. Необхідно виділити достатню кількість часу і ресурсів для підготовки, фінансової та логістичної допомоги, супроводу довіреними особами та надання травма-інформованої допомоги до, під час і після участі. Це включає забезпечення доступу до травма поінформованої психосоціальної підтримки. Там, де фахівців з психічного здоров'я не вистачає, навчені неспеціалісти та мережі постраждалих можуть надавати допомогу на рівні громад, з шляхами перенаправлення для складних випадків.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

- ◆ Правосуддя є пріоритетом для багатьох постраждалих від СНПК, але йому часто перешкоджають стигматизація, страх, відсутність юридичного визнання та інші формальні бар'єри; водночас постраждалі часто розглядають його як трансформаційний процес, який виходить за рамки кримінальної відповідальності та спрямований на вирішення першопричин, системних рушіїв та ширших прав, таких як громадянство, репарації та доступ до послуг. Репарації часто є найбільш бажаною, але найменш одержуваною формою правосуддя, і багато постраждалих вважають репарації центральним елементом для досягнення справжньої справедливості.
- ◆ Юридична підтримка повинна бути інтегрована з медичною, психосоціальною, захистом та економічною допомогою, при цьому доступ до медичної допомоги повинен надаватися безумовно, відповідно до кращих міжнародних практик. Постраждалі ніколи не повинні відчувати, що звернення до офіційного правосуддя — кримінального чи іншого — є необхідною умовою для отримання медичної, психологічної чи іншої підтримки. Розрив послуг особливо помітний для переміщених осіб, чоловіків та постраждалих ЛГБТКІ+, чиї особливі потреби часто ігноруються.
- ◆ Підходи, засновані на участі, такі як картографування для виявлення шкоди, можуть зробити проміжні репараційні заходи та невідкладні проміжні репарації потужними інструментами зміцнення довіри та відновлення самостійності. Значимі репарації не обов'язково повинні чекати до завершення процесу перехідного правосуддя; коли тимчасові заходи, що враховують контекст, можуть бути ефективно впроваджені навіть під час конфлікту.
- ◆ Тимчасові обмеження або обмежувальні критерії допустимості в рамках механізмів репарацій створюють ризик виключення постраждалих, створення уявлень про нерівність і підриву довіри. Стале фінансування - не короткострокове та не залежне від донорів - має вирішальне значення для довгострокового планування та впевненості постраждалих.
- ◆ Координація за участю багатьох зацікавлених сторін, включно з державними структурами, організаціями громадянського суспільства, групами, очолюваними постраждалими, і технічними експертами, сприяє приналежності та ефективному впровадженню. Локалізація, досягнена за допомогою національного персоналу та місцевих партнерів, розширює доступ та визнання громадою.
- ◆ Законодавча реформа повинна супроводжуватися її повним впровадженням. Прогалини в нормативно-правовій рамці, обмежувальні правила доказування, строки давності або дискримінаційні процедури підривають доступ до правосуддя та послуг.
- ◆ Механізми перенаправлення з урахуванням конкретних контекстів, особливо у віддалених або недостатньо використовуваних районах, мають важливе значення для надання своєчасної та належної підтримки. Інтеграція технологій, мобільних послуг і допомоги, що враховує культурні особливості, розширює доступ, особливо в небезпечних умовах або при переміщенні.
- ◆ Реагування повинно уникати створення ієрархій серед постраждалих від ГЗН та СНПК. Хоча юридичні права можуть відрізнятися, потреби в послугах є порівнянними, і виключення може завдати шкоди.
- ◆ Послуги, пов'язані з СНПК, повинні бути вбудовані в існуючі національні системи захисту та реагування, щоб уникнути створення паралельних або відокремлених структур, одночасно зміцнюючи інституційну сталість та забезпечуючи відповідальність та підзвітність на місцевому рівні. Хоча донорське фінансування призначене в першу чергу для надання екстреної та каталітичної підтримки, стале фінансування за рахунок національних коштів все ще є життєво важливим для довгострокової допомоги та впевненості постраждалих.
- ◆ Притягнення до відповідальності за минулі злочини, включно з СНПК, може бути складним, коли політичне примирення є паралельним пріоритетом; для досягнення балансу між обома цілями потрібна постійна адвокація.

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.3 ПРОЦЕС СПІВТВОРЕННЯ

В розділі "співтворення" описуються ініціативи, які ефективно залучають постраждалих і громади, що зазнали впливу, до розробки заходів з запобігання та реагування на СНПК, включно з репараціями. Вони можуть включати структуровані консультації, брифінги, політичні форуми, адвокаційні кампанії, участь у розробці політики та правових рамок, а також створення неурядових організацій або організацій, очолюваних постраждалими.

#### 2.3.1 Діалогові майданчики, безпечні простори та організації постраждалих

Члени Альянсу описали широкий спектр співтворення та інших ініціатив, спрямованих на те, щоб поставити постраждалих в центр зусиль з запобігання, реагування та відновлення. Вони включали створення діалогових платформ на місцевому, національному та міжнародному рівнях, підтримку і розширення організацій, очолюваних постраждалими, а також створення мереж підтримки рівних через безпечні простори. Постраждалі можуть безпосередньо робити свій внесок у формування політик, законодавчі реформи та операційні інструменти, а також проводити адвокаційні кампанії, брати участь у міжнародних конференціях та долучатися до процесів пошуку істини та репарацій. У багатьох випадках співтворення та інші форми участі постраждалих поєднуються з психосоціальною підтримкою та розбудовою можливостей, що дозволяє постраждалим повноцінно брати участь у механізмах правосуддя, протистояти стигматизації та сприяти як інституційним реформам, так і культурним змінам.

#### ФМ

ФМ підтримує понад десять національних мереж постраждалих у всьому світі та є співзасновником СЕМА - глобальної мережі жертв та постраждалих, покликаної покласти край сексуальному насильству під час війни, яка в даний час об'єднує постраждалих з понад 26 країн, які постраждали від конфліктів. Ці мережі забезпечують безпечні простори, де постраждалі діляться досвідом, порушують мовчання та об'єднуються колективно, аби забезпечити, щоб подібне насильство не повторилося з іншими.

Мережі постраждалих, за підтримки Фонду, підсилюють голоси через свідчення, адвокацію та постійну взаємодію з особами, які приймають рішення. Вони кидають виклик стигматизації, підвищують обізнаність про наслідки СНПК і наполягають на структурних реформах, які зміцнюють захист і припиняють безкарність. Їх активність поширюється від ініціатив на рівні громади, таких як театральні вистави, відвідування шкіл, марші та творчі кампанії, до адвокації на високому рівні в парламентах, міністерствах, Раді ООН з прав людини та Міжнародному кримінальному суді. Відмінною рисою цієї моделі є те, що постраждалі самі очолюють роботу. За підтримки ФМ вони перетворюють особистий досвід у колективну діяльність, забезпечуючи, щоб реагування на СНПК було очолювано постраждалими, інклюзивним та стійким.

#### Консультативна група з питань постраждалих (КГПП)

КГПП PSVI була створена урядом Великобританії для забезпечення того, щоб постраждалі від СНПК відігравали безпосередню і значиму роль у формуванні пріоритетів і дій PSVI Великобританії. Група, що складається з постраждалих, що зазнали впливу конфлікту в різних контекстах, надає стратегічні поради уряду Великобританії та Альянсу.

З моменту свого створення КГПП сприяла багатьом процесам високого рівня. Члени відіграли ключову роль у формуванні зобов'язань на міжнародній конференції Великобританії щодо запобігання сексуальному насильству в умовах конфлікту в 2022 році, забезпечивши, щоб правосуддя, орієнтоване на постраждалих, репарації і участь були пріоритетними в остаточних результатах. Протягом своєї роботи КГПП звернула увагу на реалії життя

## II КРАЦІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

постраждалих, як важливий доказ для розробки заходів щодо запобігання, захисту та здійснення правосуддя. Члени роблять свій внесок у діалогах на високому рівні, міжнародних самітах та адвокаційних кампаніях, гарантуючи, що погляди постраждалих впливають на прийняття рішень на глобальному рівні. Важливо відзначити, що КГПП функціонує не як символічний орган, а як активний партнер — її рекомендації знайшли відображення в пріоритетах, зобов'язаннях і спільних ініціативах Альянсу.

#### Колумбія

Колумбія організувала 18 діалогових платформ з постраждалими ("Mesas de Víctimas") у партнерстві з Відділом з питань уваги та репарацій жертвам на рівні муніципалітетів, департаментів та національному рівнях для зміцнення участі постраждалих у перехідному правосудді. У цих просторах постраждалі випробували такі інструменти, як Протокол спілкування з постраждалими від сексуального насильства, та спільно розробили методології розслідування, щоб інституційне реагування відображало їхній досвід. Створення безпечного та сприятливого середовища для обміну свідченнями допомогло знизити стигматизацію та відновити довіру до державних установ.

#### Україна

Починаючи з 2025 року, організації, очолювані постраждалими, такі як "Випускники", "29 грудня", "Нумо, сестри!" і СЕМА Україна, роблять свій внесок у процеси адвокації і розробки політики, забезпечуючи, щоб думки постраждалих інформували реагування на національному та міжнародному рівнях. "Випускники", мережа цивільних чоловіків, які пережили російський полон і катування, а "29 грудня" складається з колишніх ув'язнених з самопроголошених Донецької та Луганської народних республік, надають підтримку колегам, виступають за справедливість і документують порушення. "Нумо, сестри!" - це організація, очолювана постраждалими, створена в 2024 році, яка об'єднує жінок, що пережили російський полон і СНПК, для документування воєнних злочинів, адвокації щодо притягнення до відповідальності і наголошуванні на думках постраждалих. СЕМА Україна - це організація, очолювана постраждалими, заснована в 2019 році як частина глобальної мережі СЕМА, яка працює над припиненням сексуального насильства в умовах конфлікту та сприянням правосуддю, а також підтримці постраждалих в Україні та за її межами. Постраждалі також активно залучаються до роботи МРГ, вносячи свій досвід в роботу підгруп і розробку політики.

#### ФМ

ФМ здійснює пілотний проект діалогів між постраждалими та надавачами допомоги, щоб посилити участь постраждалих у формуванні рішень про допомогу. Ці діалоги, що проводяться між мережами постраждалих та установами, що надають допомогу, послужили як джерело відгуків про конкретні послуги, так і для вирішення більш загальних питань, що стосуються якості та реагування на потреби постраждалих.

В Україні роль Фонду в Консультативній панелі з питань залучення постраждалих (КПЗП) в рамках Міжвідомчої робочої групи демонструє, як співтворення постраждалих може бути вбудованим в офіційні структури. Завдяки КПЗП були визначені пріоритети постраждалих у розбудові можливостей, зібрано зворотній зв'язок про послуги, налагоджено обмін думками між лідерами мереж постраждалих і платформа продовжує рости як ресурс як для постраждалих, так і для інституційних партнерів, залучених до реагування, орієнтованого на постраждалих. Постраждалі також постійно залучаються в якості профільних експертів в програмах професійної підготовки. Наприклад, під час навчання тренерів, організованого спільно з українською Вищою Школою публічного управління та Національною соціальною службою, постраждалі поділилися своїм досвідом та рекомендаціями безпосередньо з фахівцями. Учасники підкреслили унікальну цінність цієї взаємодії, зазначивши, що вона поглибила їхнє розуміння, змінила усталену практику та сприяла покращенню у відповідних регіонах.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### LAW

У Сирії LAW скликала в Парижі жіночу конференцію, присвячену СГЗН, включно з СНПК, в контексті конфлікту. За підсумками зустрічі був прийнятий план дій, схвалений шістнадцятьма ОГС. LAW також опублікували аналітичну записку про вплив насильницьких зникнень на дітей, в якій підкреслюється підвищений ризик СНПК, включно з примусовими та дитячими шлюбами. Представляючи інтереси 41 сім'ї жертв і постраждалих, LAW представили 477 сторінок доказів робочій групі ООН з насильницьких або недобровільних зникнень для встановлення істини і розшуку зниклих безвісти. Паралельно вони опублікували найповніший на сьогодні звіт (станом на червень 2024 року) про злочини на гендерному ґрунті в сирійських урядових місцях позбавлення волі.

### 2.3.2 Координаційні центри, мережі на основі ідентифікації та дослідження

Створення координаційних центрів у кожній громаді на рівні села чи сектору служить критично важливою ланкою в ранньому виявленні випадків ГЗН і реагуванні на нього. Ці особи виступають в якості довірених посередників, забезпечуючи своєчасну звітність і координацію з відповідними послугами. Їх присутність допомагає подолати розрив між постраждалими та офіційними механізмами підтримки, зокрема у віддалених районах або районах, що постраждали від конфлікту.

Для врахування міжгалузевого характеру СНПК можуть бути створені координаційні групи, засновані на ідентичності, відповідно до статі, сексуальної орієнтації, етнічної приналежності та пережитого життєвого досвіду постраждалих. Вони можуть включати, наприклад, гетеросексуальних жінок, жінок з числа корінного населення, трансгендерних жінок, геїв, гетеросексуальних чоловіків та осіб, які раніше були завербовані в дитинстві. Такі групи створюють простір для колективного зцілення та підтримки рівних, дозволяючи цілеспрямовано аналізувати шкоду, включно з її впливом на здоров'я, автономію та відносини в громаді, та підтримуючи розробку пропозицій щодо репарацій на ранніх стадіях з урахуванням конкретних потреб та пріоритетів кожної групи. Такий підхід гарантує, що різноманітність досвіду постраждалих надаватиме значущу інформацію для механізмів реагування.

Опитування постраждалих і звіти забезпечують системний зворотний зв'язок щодо потреб, перешкод та пріоритетів, гарантуючи, що вжиті заходи продовжуватимуть базуватися на реаліях постраждалих, одночасно розробляючи практичні рекомендації щодо політики.

### GSF

В Колумбії у 2022 році GSF ініціював дослідження в рамках свого Глобального дослідження з питань репарацій з метою виявлення бар'єрів на шляху до впровадження репарацій, орієнтованих на постраждалих. На додаток до необхідності поліпшення впровадження адміністративних репарацій, відповідно до Закону «Про жертв та реституцію землі», дослідження виявило можливість для постраждалих від сексуального насильства конструктивно брати участь у визначенні реституційних санкцій для кривдників, які визнають свою відповідальність перед Спеціальною юрисдикцією з питань миру (СЮПМ).

Виходячи з цих висновків, у 2023 році GSF почав співпрацювати з СЮПМ у розробці механізму залучення постраждалих, залучених до Макро-справи 05, що стосується питань насильства в північній частині Каука та Південній Долині Каука. У цій справі залучено понад 120 000 жертв, у тому числі близько 80 постраждалих від СНПК з афро-колумбійських громад, корінних громад, не корінних та ЛГБТКІ+спільнот.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ



Учасники процесу Справи 05 СЮПМ під час паралельного заходу, організованого GSF та Університетом Росаріо, Богота, Колумбія, у листопаді 2024 року.

Автор фото: Валентина Альфонсо Гуарі.

### УЖФ

З нагоди відкриття 69-ї сесії Комісії зі статусу жінок Український жіночий фонд спільно з Джорджтаунським інститутом жінок, миру та безпеки спільно організували панельну дискусію "Україна не мовчить" в Українському інституті Америки. Ця подія створила спеціальний простір для постраждалих від СНПК, де вони могли поділитися своїми історіями, ідеями та думками з міжнародною спільнотою. Це також об'єднало видатні українські та міжнародні голоси, щоб висловити солідарність у боротьбі за справедливість, гідність і мир.

### 2.3.3 Юридична та інституційна залученість

Постраждалі від СНПК можуть безпосередньо брати участь у процесах перехідного правосуддя, подаючи звіти, роблячи внесок до розслідувань та домагаючись юридичної акредитації у відповідних справах. Така участь сприяє встановленню істини, формує інституційне реагування і результати правосуддя.

### Колумбія

У Колумбії постраждалі від СНПК були активними учасниками формування результатів перехідного правосуддя. Вони подали СЮПМ сім офіційних звітів, включно з матеріалами про регіональні макро-справи, які розслідують СНПК, і домагаються юридичної акредитації в рамках макро-справи 11, яка стосується СНПК на національному рівні. Постраждалі також представили комісії три звіти для з'ясування істини, підкреслюючи їх центральну роль у встановленні істини, збереженні громадської пам'яті та просуванні інституційної підзвітності.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.3.4 Репарації: розробка, впровадження, моніторинг та оцінка

Коли постраждалі безпосередньо залучені до розробки ініціатив з репарацій, ці заходи, скоріш за все, будуть спрямовані як на задоволення невідкладних потреб, так і на довгострокове відновлення. Спільно розроблені заходи щодо репарацій можуть охоплювати проекти соціальної інфраструктури, інфраструктури охорони здоров'я та громади, поєднуючи символічні та практичні компоненти, що сприяють визнанню, зціленню та колективній стійкості.

Різні форми репарацій викладені в основних Принципах і керівних положеннях ООН щодо права на правовий захист та відшкодування збитків для жертв грубих порушень міжнародного права в галузі прав людини і серйозних порушень міжнародного гуманітарного права,<sup>49</sup> включно з реституцією, компенсацією, сатисфакцією, реабілітацією та гарантіями неповторення. Основний принцип полягає в тому, що відповідальність за надання репарацій лежить на стороні, відповідальній за вчинення або нездатність запобігти сексуальному насильству, відомій як носій обов'язку. Проміжні заходи забезпечують негайну підтримку для задоволення нагальних потреб постраждалих, тоді як юридична відповідальність носіїв обов'язку залишається незмінною. При розробці у співпраці з постраждалими та у поєднанні з довгостроковими ініціативами репарації сприяють відновленню, визнанню та підзвітності.

#### Україна

У відповідь на Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН A/RES/ES-11/5 (листопад 2022 року), в якій міститься заклик до притягнення до відповідальності та репарацій за порушення Росією міжнародного права в Україні, Рада Європи<sup>50</sup> у травні 2023 року створила Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України. Будучи розширеною частковою угодою, Реєстр надає міжнародний механізм документування претензій і доказів збитків, втрат або тілесних ушкоджень, понесених фізичними особами, бізнесами та державними або муніципальними утвореннями в Україні.

Штаб-квартира реєстру знаходиться в Гаазі, Нідерланди, а офіс відкрився в Києві 22 березня 2024 року. 2 квітня 2024 року він почав приймати заяви, включаючи щодо сексуального насильства, серйозних тілесних ушкоджень, примусового переміщення, катування чи нелюдського поводження. У Реєстрі чітко враховується гендерна проблематика, усуваються перешкоди для повідомлення про сексуальне насильство і відображається шкода, що заподіюється за гендерною ознакою.

Системно документуючи претензії, Реєстр створює фактичну і доказову базу для України та її громадян, що дозволяє домагатися репарацій збитків за міжнародні протиправні дії, вчинені Російською Федерацією.

Крім грошової компенсації, репарацій можуть приймати *символічні форми*, такі як спільні мистецькі проекти, співтворені постраждалими від СНПК. Одним із прикладів є поетичний перформативний акт, під час якого постраждалі колективно написали вірш, що озвучує одночасно їх біль і стійкість. Такі ініціативи можуть виходити за рамки правових механізмів, пропонуючи *невербальні засоби для встановлення істини, увічнення пам'яті і суспільного визнання*, тим самим посилюючи центральну роль постраждалих в формуванні *нарративів* про СНПК та збройний конфлікт.

49. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-and-guidelines-right-remedy-and-reparation>

50. <https://rd4u.coe.int/en/about-the-register>

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

#### Колумбія

У Колумбії символічні репарації були досягнуті завдяки спільним мистецьким ініціативам, які вшановують пам'ять постраждалих від СНПК у громадській пам'яті країни про конфлікт. У партнерстві зі скульптором Доріс Сальседо та меморіальним мистецьким простором Fragmentos у Боготі, такі проекти, як "Mi testimonio de ja huella" ("Мое свідчення залишає слід"), долучали трансгендерів та постраждалих з числа корінного населення, які подали звіти до СЮПМ, перетворивши свої свідчення на довговічні твори пам'яті. Десамадас ("Нелюбі жінки") об'єднав 35 постраждалих, щоб скласти колективну поему — перформативний акт, який висловив біль і гідність, сприяючи зціленню, визнанню та відновленню волі. Ці ініціативи створили невербальні шляхи для донесення правди, включення точки зору постраждалих у національні розповіді про конфлікт.

Завдяки офіційному залученню постраждалих до роботи *контролюючих та керівних органів* - іноді на громадському, муніципальному та національному рівнях — ці підходи гарантують, що їх реалізація буде як і раніше відповідати пріоритетам постраждалих і буде ґрунтуватися на реаліях їхнього життя. Така участь може приймати новаторські форми - від призначення постраждалих координаторами конкретних заходів з репарацій до надання їм *лідерських ролей* в структурах управління проектами.

#### Структура "ООН Жінки"

З 2017 по 2020 рік структура "ООН Жінки" підтримувала створення очолюваного постраждалими механізму з моніторингу виконання історичного вироку Сепуру Зарко щодо репарацій, відповідно до якого два колишніх військовослужбовці були визнані винними у злочинах проти людяності, включно з сексуальним рабством. Шістнадцять постраждалих, відомих як Абуели, кожна з яких була призначена "амбасадоркою" за одним із 16 колективних репараційних заходів, брали участь у наглядових комітетах на громадському, муніципальному та національному рівнях. Під керівництвом Mujeres Transformando el Mundo вони розробили вимірювані показники для відстеження прогресу, які включали відкриття школи та медичної клініки, хоча ключові заходи, такі як реституція земель предків, ще не прийняті.

Помітним нововведенням стало включення Абуел в керівний комітет проекту "ООН Жінки", де одна з постраждалих стала співголовою разом з національним представником. Це забезпечило лідерство постраждалих у формуванні робочих планів, бюджетів та пріоритетів, одночасно реагуючи на постійну нестабільність у їхніх громадах. Незалежна оцінка проекту показала, що це співголовування "саме по собі є актом влади", який символічно і практично протистоїть десятиліттям маргіналізації і невидимості.

#### Франція

Франція робить внески до Фонду довіри для жертв Міжнародного кримінального суду, який є одним із стовпів відновного правосуддя відповідно до Римського статуту, що дозволяє жертвам міжнародних злочинів отримувати компенсацію. Франція підтримує Фонду довіри для жертв з моменту його створення в 2005 році.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Засвоєні уроки

- ◆ Методи взаємодії повинні бути адаптовані до реалій життя постраждалих. Це включає використання відповідних форматів (очних, онлайн-опитувань або опитувань з ілюстраціями), чіткої мови, вільної від жаргону, та перекладачів, які дотримуються конфіденційності та принципів, орієнтованих на постраждалих.
- ◆ Місцевий контекст та лідерство мають вирішальне значення. Партнерство з місцевими НУО та мережами постраждалих на рівних забезпечує культурну чутливість, зміцнює безпечну взаємодію та формує стійку громадську відповідальність.
- ◆ Емоційна та практична підтримка повинна бути інтегрована протягом усього процесу участі. Це включає психосоціальну допомогу, навчання та коучинг для постраждалих, які хочуть публічно поділитися своїм досвідом або взяти на себе роль лідерів.
- ◆ Лідерство постраждалих і організації, засновані постраждалими, повинні визнаватися, підтримуватися і забезпечуватися адекватними ресурсами. Їхні мережі відіграють життєво важливу роль у адвокації, взаємній підтримці та представництві, гарантуючи, що життєвий досвід постраждалих інформуватиме програми та політики.
- ◆ Чіткі та прозорі процеси підтримують довіру. Постраждалі повинні розуміти різницю між розповіддю історії та прийняттям рішень, а також очікування щодо процедур, фінансів та участі.
- ◆ Співтворення постраждалих та значиме залучення виявилися найбільш ефективними, коли вони підтримуються множинними каналами — юридичними, мистецькими, організаційними та громадськими просторами.
- ◆ Цінність процесів репарацій визначається не тільки їх результатами, а й самим процесом участі. Залученість постраждалих, коли поважають, інформують та реагують на їхні потреби, зміцнює їх самостійність та гідність, одночасно підвищуючи актуальність та доступність репараційних заходів.
- ◆ Ефективна взаємодія залежить від безпечних та інклюзивних просторів, психосоціальної підтримки, кваліфікованої фасилітації, гарантій конфіденційності та гнучких процедур, адаптованих до різноманітних груп постраждалих, включаючи дітей, чоловіків, молодь та представників ЛГБТКІ+.
- ◆ При належній адаптації та захисті процеси участі дітей демонструють, що підходи, орієнтовані на постраждалих можуть створити безпечну та значущу взаємодію.
- ◆ Постійна присутність на місцях поблизу громад постраждалих має вирішальне значення для побудови довіри, розуміння мінливих потреб та забезпечення того, щоб процеси правосуддя визначалися життєвим досвідом постраждалих.

**"Ми повинні бути обережними, щоб не ставитися до постраждалих як до споживачів і не "продавати" їм речі там, де ми хочемо від них внесок".**

**Об'єднане Королівство**

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### 2.4 ПРАВОСУДДЯ, ОРІЄНТОВАНЕ НА ПОСТРАЖДАЛИХ

У розділі "Правосуддя, орієнтоване на постраждалих" висвітлюються практики та стратегії, спрямовані на забезпечення доступу постраждалих до правосуддя таким чином, щоб зберегти їх волю, гідність та потреби. Це відображає роботу щодо зміцнення рамок притягнення до відповідальності та забезпечення значимої участі постраждалих у процесах здійснення правосуддя, незалежно від того, чи здійснюється воно національними судами, механізмами перехідного правосуддя або міжнародними судовими органами.

#### 2.4.1 Реєстри та хаби експертів з СНПК

Крім формальних юридичних прав, для надання підтримки необхідна присутність спеціально навчених юристів. Мережі юристів, які підготовані до роботи з питаннями СНПК, застосовують травма-інформоване спілкування та практикують самопомогу, можуть запропонувати постраждалим більш чуйну, емпатійну та сталу допомогу.

#### JRR та структура "ООН Жінки"

JRR та структура "ООН Жінки" розробили Реєстр експертів з правосуддя у сфері ГЗН — мережу з приблизно 250 фахівців, які мають досвід у розслідуванні та судовому переслідуванні ГЗН та інтегрують гендерні аспекти в процеси здійснення правосуддя. До реєстру входять слідчі, експерти з гендерних питань, фахівці з психосоціальної допомоги та захисту свідків, а також практики відновного правосуддя, які мають підтверджений досвід застосування підходів, орієнтованих на постраждалих.

Набір фахівців виходить за рамки технічної кваліфікації, оцінюючи здатність кандидатів взаємодіяти з постраждалими з повагою та безпекою, включаючи встановлення зв'язку, отримання інформованої згоди, оцінку ризиків та боротьбу зі стигматизацією або повторною травматизацією. Всі члени повинні пройти обов'язкову ознайомчу програму, що охоплює принципи "не нашкодь", гендерної чутливості та прав дитини в механізмах правосуддя.

JRR та структура "ООН Жінки" також сприяють постійному навчанню та співпраці. Вони співкоординують роботу спільноти практиків разом з Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини, об'єднуючи експертів з гендерних питань та слідчих з питань СГЗН зі слідчих органів ООН для обміну передовими практиками, включно за стратегіями значимої залученості постраждалих. У партнерстві з такими установами, як інститут міжнародних кримінальних розслідувань, партнерство пропонує цільові тренінги, такі як по Кодексу Мурад, для зміцнення етичних слідчих практик, очолюваних постраждалими.

#### Великобританія

Команда експертів PSVI у Великобританії - це гнучка та різноманітна група зовнішніх фахівців, що володіють широким спектром знань у галузі боротьби з СНПК, у тому числі в галузі міжнародного права, гендерно зумовленого насильства, психології та гуманітарного реагування. З моменту свого створення в 2012 році команда експертів, з досвідом роботи в протидії СНПК, виїжджала більше 90 разів для надання підтримки державам, постраждалим від конфліктів, включаючи Косово, Південний Судан, Ефіопію, Україну, Ізраїль і окуповані Палестинські Території.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Австралія та LAW

За підтримки Австралії, LAW нещодавно запустили Хаб для практикуючих фахівців в галузі гендерного правосуддя - глобальний ресурс, покликаний сприяти співпраці, посиленню координації та обміну знаннями між практикуючими фахівцями, які працюють над просуванням гендерного правосуддя. Хаб служить платформою для доступу до найновішої інформації, інструментів та методологій для виявлення, визначення та переслідування гендерних злочинів, включаючи СНПК, з метою покращення результатів правосуддя для постраждалих від основних міжнародних злочинів.

Як довгостроковий захід, інтеграція спеціальної підготовки щодо СНПК в навчальні програми юридичних і поліцейських факультетів на університетському рівні дозволить впровадити принципи, орієнтовані на постраждалих, в освіту майбутніх юристів, прокурорів і суддів, сприяючи більш інформованому, чуйному і ефективному реагуванню з покоління в покоління.

Не менш важливо підвищити рівень добробуту фахівців сектору правосуддя; надання прокурорам та слідчим доступу до травма-інформованої психологічної підтримки зменшує вигорання, покращує взаємодію з постраждалими та підвищує добросовісність при розгляді справ, пов'язаних із СНПК.

### 2.4.2 Інклюзивна участь у здійсненні правосуддя: Контекстний аналіз та потенціал

Перш ніж перейти до процесу здійснення правосуддя та притягнення до відповідальності, важливо провести *контекстуальний аналіз*, заснований на перспективі, орієнтованій на постраждалих. Це включає розуміння того, як постраждалі, особливо постраждалі від ГЗН стикалися з зусиллями щодо здійснення правосуддя та брали участь у них, а також того, як враховуються їхні потреби, пріоритети та ризики.

При ретельному аналізі слід враховувати, якою мірою постраждалі були залучені до формування механізмів здійснення правосуддя та чи були виключені певні групи за ознакою статі, віку або виду порушення. Варто оцінити поточний рівень залученості та визначити такі фактори, як соціальна стигматизація, географічна ізоляція, правові обмеження або відсутність інформації та підтримки.

Необхідно також приділяти увагу конкретним ризикам, з якими можуть зіткнутися постраждалі при участі в процесах здійснення правосуддя, включаючи потенційну повторну травматизацію, загрози безпеці або порушення конфіденційності. Наявність психосоціальної підтримки, незалежно від того, чи здійснюється вона в рамках механізмів правосуддя чи надається через зовнішніх фахівців, має вирішальне значення для забезпечення безпечної та повноцінної участі постраждалих.

### JRR

Розуміючи надзвичайну важливість інтеграції психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в процеси правосуддя та притягнення до відповідальності, JRR прагне позиціонувати психосоціальний супровід як необхідний, а не допоміжний компонент відновного правосуддя. Для цього JRR надає своїм партнерам психосоціальну підтримку в різних контекстах. Зовсім недавно в Колумбії JRR направили експерта з психосоціальних питань на запит СЮПМ, щоб надавати підтримку своїй команді, яка працює над Справою 009, у розробці та впровадженні методології проведення сесій психосоціальної підтримки для постраждалих від СНПК, використовуючи міжсекційний та культурно обґрунтований підхід. Методологія була розроблена спільно з СЮПМ та громадами, включно з корінними громадами, за участю JEP у Справі 009. Це дозволяє процесу висвітлити психосоціальний і духовний вимір СНПК, його вплив на ідентичність та колективне зцілення, а також посилити роль жінок-лідерок як духовних опікунок і провідниць правосуддя у своїх громадах.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

Технології можуть ще більше вдосконалити цей процес, імітуючи судові процедури, допомагаючи постраждалим підготуватися до них і з більшою впевненістю орієнтуватися в тому, що відбувається.

### Великобританія

Велика Британія співпрацює з Офісом прокурора МКС для розробки та пілотного впровадження інноваційного додатку віртуальної реальності, призначеного для підтримки взаємодії постраждалих із Судом. Запущений у грудні 2023 року лордом Ахмадом, тодішнім Спеціальним представником прем'єр-міністра Великобританії з питань PSVI, на Асамблеї держав-учасниць МКС, додаток призначений для використання слідчими МКС. Це дозволяє потенційним свідкам зануритися в атмосферу порожнього залу суду МКС, демонструючи спеціальні заходи, доступні для захисту їх особи. Надаючи таку віртуальну орієнтацію, інструмент покликаний допомогти постраждалим приймати обґрунтовані рішення про надання свідчень, одночасно знижуючи побоювання репресій, стигматизації і повторної травматизації.

Нарешті, взаємодія з громадянським суспільством та організаціями, очолюваними постраждалими, може допомогти забезпечити підтримку постраждалим особам у розумінні можливостей і ризиків, пов'язаних з участю. Коли постраждалі мають точну інформацію, вони можуть краще приймати поінформовані рішення щодо того, які зусилля щодо правосуддя та адвокації вони хотіли б зробити. Це включає зміцнення індивідуальних та колективних можливостей для прийняття поінформованих рішень, визначення своїх пріоритетів та адвокатуванні своїх прав.

### Корпорація SISMA Mujer

Корпорація Sisma Mujer розробила модель реагування на надзвичайні ситуації, орієнтовану на постраждалих, яка пов'язує громадську та індивідуальну підтримку з національними процесами перехідного правосуддя.

Центральним елементом цієї моделі є емоційна підготовка постраждалих до ключових етапів судового розгляду. Визнана найкращою практикою, ця підготовка дозволяє постраждалим набути навичок та стратегій, необхідних для участі у судових процесах, таких як слухання, і при цьому зменшує ризик повторної травматизації. Виховуючи гідність, самостійність та емоційну готовність, цей підхід дозволяє постраждалим повноцінно та безпечно брати участь у механізмах притягнення до відповідальності.

### JRR

JRR допомогли пролити світло на СГЗН вчинене проти чоловіків та хлопчиків в контексті збройного конфлікту в Колумбії, підтримавши зусилля проекту All Survivors Project щодо документування таких випадків. Крім того, JRR підтримали проект All Survivors Project у їхніх зусиллях подати колективні та індивідуальні запити на акредитацію до СЮПМ від імені чоловіків, постраждалих від СГЗН, що призвело до акредитації понад 100 чоловіків та небінарних постраждалих від СНПК, щоб вони могли взяти участь у судовому процесі СЮПМ.

### 2.4.3 Експертні знання СНПК в галузі міжнародних механізмів притягнення до відповідальності за злочини

Забезпечення правосуддя для постраждалих від сексуального насильства в конфліктних і постконфліктних контекстах залежить від систематичної інтеграції спеціальних знань і досвіду в механізми, що займаються міжнародними злочинами, хай то притягнення до кримінальної відповідальності або інші процеси перехідного правосуддя. Без залучення фахівців з СНПК існує ризик того, що шаблони сексуального насильства будуть непоміченими, докази можуть не відповідати міжнародним стандартам, а в судових процесах та інших зусиллях з перехідного правосуддя можуть бути відсутні підходи, орієнтовані на постраждалих.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

Експерти СНПК можуть зробити свій внесок на кожному етапі судового процесу — від виявлення слідчих "червоних прапорців" і збору свідчень постраждалих в чутливий та травма поінформований спосіб, до розробки правових стратегій і забезпечення того, щоб висновки по СНПК були включені в матеріали справи і звіти. За участю фахівців з прав дитини, психосоціальної підтримки та підтримки постраждалих, які є частиною мультидисциплінарних команд, їхня участь підвищує видимість СНПК, у рамках ширших зусиль щодо притягнення до відповідальності, а також підвищує ймовірність вжиття вагомих правових заходів та відновлювальних заходів.

### JRR та структура "ООН Жінки"

З 2019 року JRR та структура "ООН КЛДЖ" 335 разів залучали експертів, що спеціалізуються на СГЗН (у тому числі 186 разів з 2019 року), для підтримки зусиль щодо забезпечення притягнення до відповідальності, що вживаються міжнародними органами (наприклад, МКС, комісіями ООН з розслідування), національними органами (наприклад, комісіями з кримінальних розслідувань і судового переслідування, а також комісіями зі встановлення істини, примирення і репарацій в різних країнах) і представниками громадянського суспільства (ОГС, що документують порушення та/або представляють інтереси постраждалих перед механізмами правосуддя). Ці залучення допомогли забезпечити ретельне розслідування випадків СГЗН, їх відображення у юридичних висновках та вирішення проблем за допомогою підходів, орієнтованих на постраждалих. JRR та структура "ООН Жінки" також залучили фахівців з прав дитини для забезпечення врахування потреб дітей у процесах здійснення правосуддя, сприяючи більш інклюзивній та всеосяжній підзвітності.

2022: JRR та структура "ООН Жінки" надали підтримку Комісії ООН з прав людини в Південному Судані, в тому числі шляхом залучення експертів з гендерних питань, які заклали основу для підготовки Комісією документа для залу засідань по СНПК в Південному Судані. Звіт є новаторським аналізом того, як СГЗН (включно з сексуальними тортурами, цілеспрямованими зґвалтуваннями, сексуальним рабством) широко і систематично використовувалося в Південному Судані за етнічною ознакою.

2024: JRR та структура "ООН Жінки" надали експертну підтримку, в тому числі щодо гендерних питань та прав дитини, Незалежній міжнародній місії з встановлення фактів (МВФ) у Судані, яка розслідує міжнародні злочини, вчинені під час триваючого конфлікту. Разом ці експерти відіграли вирішальну роль у сприянні взаємодії місії з встановлення фактів з жертвами та свідками ГЗН та порушень, що впливають на дітей. Вони також надали можливість місії з встановлення фактів ефективно повідомляти про СГЗН та порушення, що впливають на дітей. Це призвело до підвищення видимості відповідних порушень з боку воюючих сторін, таких як зґвалтування та сексуальне рабство, вербування дітей, вбивства та каліцтво дітей, а також напади на школи та лікарні.

Надаючи міжнародним судовим механізмам оперативний доступ до досвіду в галузі СГЗН, JRR і структура "ООН Жінки" можуть вселити впевненість і надію в жертв і постраждалих від ГЗН в тому, що їхні історії і порушення, яких вони зазнали, будуть прозвітовані міжнародним органом - як розповіла JRR іранка, постраждала від умисного осліплення і сексуального насильства в ув'язненні під час зборів жертв напередодні сесії Ради ООН з прав людини в Женеві.

### Великобританія

Великобританія підтримує команду експертів ООН у просуванні ініціатив з розбудови можливостей, технічної підтримки та ініціатив з обміну знаннями в різних державах, що постраждали від конфліктів, з метою забезпечення більшої відповідальності за СНПК. Через фінансування, надане "ООН Жінки", Великобританія також підтримує гендерно чутливе перехідне правосуддя, орієнтоване на постраждалих. Це включає технічну допомогу, наставництво, участь у розробці політики та правову реформу. Заходи варіюються від впровадження досвіду з гендерних питань в процеси розробки законів, сприяння залученню постраждалих до механізмів правосуддя та розбудови можливостей серед практикуючих юристів та адвокатів жертв до взаємодії з громадянським суспільством та урядами над проектом міжнародного договору про злочини проти людяності з метою збільшення числа співавторів резолюції, що закликає до переговорів за цим Договором. Протягом минулого року ці зусилля сприяли розгляду знакових справ про СНПК

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

як злочин проти людяності в Гвінеї, Кенії та Уганді. Великобританія також підтримує адвокацію громадянським суспільством принципів підзвітності та справедливості. Наприклад, в Колумбії СЮПМ в даний час визнали 104 чоловіка, у тому числі 35 неповнолітніх, жертвами сексуального насильства, тортур і примусового переміщення під час збройного конфлікту. Це знаменне визнання, зроблене в рамках Макро Справ 8 і 11 і підтримане проектом All Survivors Project, підкреслює стратегічне використання сексуального насильства для покарання чоловіків-жертв і контролю над ними, часто націлене на їх маскуліність. Завдяки фінансуванню PSVI з Великобританії проект All Survivors Project відіграв ключову роль у документуванні цих випадків та адвокації справедливості.

Інтеграція такого досвіду також зміцнює національні можливості, дозволяючи владі та суб'єктам громадянського суспільства розглядати СНПК як основний компонент тяжких злочинів, а не як другорядну проблему. Такий підхід сприяє розширенню доступу постраждалих до правосуддя, особливо для маргіналізованих груп, включаючи дітей, чий потреби часто ігноруються.

### JRR

У 2018 році JRR направили групу експертів для надання підтримки команді прокурорів з Уганди у справі проти Томаса Квоело, колишнього старшого командира Армії опору Господа в Уганді, у підготовці обвинувального висновку по СНПК. Спочатку розслідування не враховувало СНПК, і в результаті звинувачення в СНПК були відсутні в початковому обвинувальному акті. Під тиском постраждалих, прокурори Уганди вирішили зібрати докази з цих злочинів, у тому числі шляхом проведення травма поінформованих інтерв'ю з жертвами та свідками. Вони звернулися за підтримкою до JRR, який направив групу експертів JRR, що складалася з слідчого з питань СГЗН, прокурора, експерта із захисту свідків та експерта з психосоціальних питань, для спільної роботи з угандійською командою прокурорів та їх партнерами, включаючи поліцію Уганди, для підкріплення доказів, що підтверджують обвинувачення в СНПК. У 2024 році відділ міжнародних злочинів Верховного Суду Уганди виніс історичне рішення у справі Квоело. Суд визнав Квоело винним по 44 з 93 пунктів звинувачення, в тому числі в СНПК.

Постійним викликом в роботі міжнародних механізмів правосуддя є тенденція ставити процесуальні норми вище життєвих реалій постраждалих. Установи, розташовані далеко від постраждалих громад, такі як установи в Гаазі чи Женеві, можуть ненавмисно відсторонити постраждалих від процесу прийняття рішень, розмиваючи їхні перспективи в ім'я дотримання юридичних формальностей. Усунення цієї прогалини вимагає постійних зусиль, щоб голоси постраждалих були не тільки почуті, але й змістовно інтегровані в розробку, впровадження та оцінку процесів правосуддя.

### LAW

LAW відіграє провідну роль у сприянні безпосередній взаємодії постраждалих з міжнародними інститутами правосуддя, забезпечуючи їх вплив на хід судового розгляду і відстоювання їх прав.

2020 - МКС: Від імені постраждалих Рохінджа, LAW направили запит до Палати попереднього провадження МКС про проведення будь-яких майбутніх проваджень щодо ситуації в Бангладеш/М'янмі в Бангладеші, щоб забезпечити більшу залученість жертв. Хоча прохання було відхилено, Палата підтвердила право жертв подавати такі заяви, спростувавши аргументи прокуратури.

2022 - Міжнародний суд: LAW підтримав 807 постраждалих Рохінджа у відправленні колективного листа голові Міжнародного суду, закликаючи суд не визнавати призначеного хунтою представника М'янми. До листа, підготованого через LAW мережею адвокатів постраждалих в Кокс-базарі, були додані записані голосові примітки, щоб забезпечити інформовану згоду і широку підтримку спільноти.

2024-КЛДЖ: LAW закріпили прецедентне рішення, що дозволяє 35 південносуданцям, які пережили СНПК, подати заяву, не розкриваючи свої особи державі-учасниці, — це перше подібне рішення будь-якого договірною органу ООН. Цей результат, досягнутий після шести років адвокаційної роботи, створює глобальний прецедент для надання більш безпечного доступу постраждалих до правосуддя.

## II КРАЩІ ПРАКТИКИ ПІДХОДУ, ОРІЄНТОВАНОГО НА ПОСТРАЖДАЛИХ

### Засвоєні уроки

- ◆ Контекстний аналіз, орієнтований на постраждалих важливий для виявлення бар'єрів, ризиків та прогалин до участі, особливо для маргіналізованих груп, що виключаються за ознакою статі, віку, місця розташування чи виду порушення.
- ◆ Значуща участь вимагає емоційної та практичної підготовки, включаючи психосоціальну підтримку, доступну інформацію та заходи захисту, адаптовані до потреб постраждалих. Інноваційні інструменти, такі як віртуальні симулятори судових засідань, можуть ознайомити постраждалих з судовими розглядами, зменшити страх і сприяти прийняттю інформованих рішень.
- ◆ Співпраця з організаціями, очолюваними постраждалими та організаціями громадянського суспільства зміцнює довіру, забезпечує реагування засноване на життєвому досвіді, і підвищує здатність постраждалих робити усвідомлені рішення щодо залучення.
- ◆ Включення матеріалів, присвячених СНПК, до навчальних програм з юриспруденції та правопорядку прищеплює майбутнім поколінням фахівців у галузі правосуддя принципи, орієнтовані на постраждалих, сприяючи сталому, чуйному та поінформованому реагуванню.
- ◆ Інтеграція відданих фахівців із СНПК в міжнародні та національні механізми правосуддя гарантує, що випадки сексуального насильства не залишаться непоміченими, а перспективи, орієнтовані на постраждалих, стануть невід'ємною частиною судових процесів та інших зусиль з перехідного правосуддя.
- ◆ Значуще залучення постраждалих до процесу репарацій та інших процесів перехідного правосуддя не тільки дає змогу дізнатися погляди постраждалих, але й забезпечує легітимність та ефективність. Сам процес участі може посилити волю постраждалих, мати репараційну цінність та сприяти зціленню постраждалих.

**“В результаті значної роботи LAW з постраждалими від СНПК у всьому світі було засвоєно ряд важливих уроків. Хоча кожен контекст, в якому діє LAW, унікальний і вимагає особливого розуміння і підходу, існує кілька загальних закономірностей, які можна побачити у всіх контекстах конфлікту:**

**По-перше, правосуддя залишається ключовим пріоритетом для постраждалих від СНПК... По-друге, постраждалі мають широке та різноманітне сприйняття справедливості...**

**По-третє, послуг для постраждалих в умовах конфлікту як і раніше катастрофічно не вистачає...**

**Робота LAW показує, що там, де застосовується підхід, орієнтований на постраждалих, тобто розробляються індивідуальні стратегії зниження ризику, постраждалі отримують можливість зрозуміти процес, в якому вони беруть участь, і відчують, що вони сприяють справедливості як для своєї громади, так і для себе - постраждалі виявляють більше бажання розповідати про свій досвід”.**

Legal Action Worldwide

## III ВИСНОВКИ

Огляд практики членів Міжнародного альянсу із запобігання сексуальному насильству в конфліктах показує, що ініціативи у сфері запобігання, реагування, співтворення та правосуддя дедалі більше позиціонують постраждалих як активних учасників формування політики, послуг та механізмів підзвітності. У сукупності ці зусилля заклали міцну основу для просування підходів, орієнтованих на постраждалих, з різних точок зору. Однак зберігаються значні структурні та оперативні прогалини, зокрема в галузі холистичних послуг та інклюзивної взаємодії.

### Ключові досягнення

- ◆ Інтегровані, багатосекторальні стратегії запобігання пов'язують правову реформу, мобілізацію громади та надання послуг, часто координуючись як з державою, так і з суб'єктами громадянського суспільства, включно з організаціями, очолюваними постраждалими.
- ◆ Значна залученість постраждалих здійснюється через різні канали — правова адвокація, художнє самовираження та організаційне лідерство, що сприяє зміцненню волі, видимості та визнання громади.
- ◆ Спеціалізований досвід правосуддя був розширений завдяки створенню реєстрів, професійних мереж та травма-орієнтованому навчанню юристів, що дозволило покращити розслідування та переслідування СНПК.
- ◆ Інноваційні інструменти взаємодії з постраждалими (наприклад, симуляції віртуальної реальності, спільно створені символічні репарації) покращили процес прийняття поінформованих рішень, підвищили безпеку та сприяли більш гідній участі у процесах здійснення правосуддя та репарацій, а спільно розроблені проміжні репараційні заходи мали трансформуючий вплив на життя постраждалих.

### Прогалини, що залишаються

- ◆ Реабілітація все ще слабо розвинена, з обмеженою увагою до довгострокового медичного, психосоціального та економічного відновлення. У більшості втручань пріоритет віддається негайному реагуванню, в результаті чого сталій реінтеграції та відновленню засобів до існування приділяється недостатньо уваги.
- ◆ Недостатня інклюзивність для певних груп - чоловіків-постраждалих, осіб ЛГБТКІ+, дітей, корінних народів та людей з інвалідністю — обмежує охоплення втручань.
- ◆ Короткострокове фінансування, засноване на проектах, може підірвати сталість, особливо для організацій, очолюваних постраждалими, які покладаються на передбачувані ресурси для підтримки послуг та адвокації.
- ◆ Механізми правосуддя залишаються віддаленими від постраждалих громад як географічно, так і процедурно, що зменшує доступність та довіру постраждалих, а також приділяє недостатню увагу адміністративним програмам репарацій.
- ◆ Недостатня увага до політичних і бюрократичних бар'єрів, таких як слабке впровадження законів державою, може знизити вплив заходів щодо залучення постраждалих та репараційних заходів.

Для членів Альянсу підхід, орієнтований на постраждалих, є не статичним принципом, а способом організації систем навколо постраждалих, як нормотворців ефективності, зв'язків між фрагментованими секторами та хранителів

## III ВИСНОВКИ

знань, які спрямовують зусилля щодо запобігання, реагування, здійснення правосуддя та репарацій. Це позиціонує постраждалих не лише як власників прав, а й як політичних діячів, участь яких може змінити інституційні пріоритети та виявити недоліки систем. Цей підхід становить не просто перелік послуг, а живий процес, який постійно тестується, переглядається і видозмінюється відповідно до реалій і вибору тих, хто зазнав найбільшого впливу.

Досвід показує, що колективний психосоціальний супровід та участь постраждалих слід розглядати як форми трансформаційних репарацій. Ці елементи можна було б рекомендувати як стандарти для усунення виявлених прогалин

### 1. Постраждалі як творці стандартів

Для членів Альянсу постраждалі є не лише учасниками, а й критеріями успіху. Той чи інший захід дійсний тільки в тому випадку, якщо постраждалі визнають його корисним, гідним і безпечним. Це переорієнтує оцінку з логічних рамок донорів або державної звітності на реальні події.

### 2. Постраждалі як сполучні ланки між відокремленими підрозділами

Цей підхід змушує різні сектори (правосуддя, охорона здоров'я, психосоціальна підтримка, безпека, гуманітарна допомога) узгоджуватися, оскільки потреби постраждалих ніколи не є одновимірними. У цьому сенсі самі постраждалі є "організаційним принципом", який пов'язує різні інститути, фрагментовані за інших умов.

### 3. Постраждалі як хранителі знань

У тексті підкреслюється, що свідчення, дорадчі панелі та діалоги не просто доповнюють програми — вони формують те, що вважається досвідом. Члени Альянсу розглядають інформацію від постраждалих не як неофіційні свідчення, а як методологічне керівництво щодо запобігання, реагування та репарацій.

### 4. Постраждалі як політичні суб'єкти

Цей підхід визнає постраждалих не тільки як правовласників, але і як дійових осіб, які можуть впливати на напрямки політики, правові реформи і навіть міжнародні переговори. Їх присутність у панелях або робочих групах змінює баланс повноважень щодо прийняття рішень.

### 5. Орієнтація на постраждалих, як тест на підзвітність

Замість того, щоб бути "доповненням", цей підхід виявляє слабкі сторони систем: короткострокове фінансування, погана координація або слабе впровадження стають очевидними саме тоді, коли постраждалих запитують, чи відповідає система їхнім потребам. Постраждалі служать "стрес-тестом" для інституційних обіцянок.

### 6. Орієнтація на постраждалих як живий процес

Для членів Альянсу це не фіксований контрольний список, а відносини, що постійно переглядаються. Такі практики, як "живі документи" або гнучкі репарації, показують, що здатність реагувати на мінливі умови є частиною того, щоб бути орієнтованими на постраждалих.

## КЕРІВНІ ДОКУМЕНТИ ТА КОРИСНІ РЕСУРСИ

[Доступність, виклики та потреби: Аналіз системи допомоги постраждалим від СНПК в Україні](#)

[Теорія змін для розв'язання проблеми сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом](#)

[База даних з реагування на дітей-жертв](#)

[Контрольний перелік заходів щодо запобігання сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом щодо чоловіків і хлопчиків, та боротьби з ним](#)

[Співтворення проміжних репараційних заходів з постраждалими](#)

[Співтворення та залученість постраждалих у роботі Глобального фонду тих, хто пережив насильство](#)

[Основні зобов'язання держави щодо сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом: огляд міжнародного права](#)

[Посібник центру Дарт-центру для журналістів](#)

[Документування кращих практик притягнення до відповідальності за сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: справа Сепур Зарко](#)

[Ресурсний хаб рівності з припинення насильства](#)

[Заключна доповідь Комісії зі встановлення істини, співіснування та неповторення — "Моє тіло-це істина"](#)

[Рамкова програма щодо запобігання сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом](#)

[Хаб фахівців з гендерного правосуддя](#)

[Глобальний кодекс поведінки щодо збору та використання інформації про системне сексуальне насильство та сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом \("Кодекс Мурад"\)](#)

[Проект GSF "Türkiye" очима постраждалих](#)

[Керівна записка Генерального секретаря: Репарації за сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом](#)

[Керівна записка Генерального секретаря з перехідного правосуддя: стратегічний інструмент для людей, запобігання та миру](#)

[Керівні принципи щодо інтеграції втручань по боротьбі з гендерно-зумовленим насильством в гуманітарну діяльність](#)

[Керівні принципи розслідування сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом та гендерно-зумовленого насильства щодо чоловіків і хлопчиків](#)

[Посібник для польових місій Організації Об'єднаних Націй щодо запобігання та реагування на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом](#)

[Як діє GSF: Підхід Глобального фонду тих, хто пережив насильство до проектів проміжних репараційних заходів](#)

[Політика ОП МКС щодо гендерно-зумовлених злочинів](#)

[Політика ОП МКС щодо гендерних переслідувань](#)

[Виявлення гендерних переслідувань в умовах конфліктів і звірств: Інструментарій для документалістів, слідчих і суддів у справах про злочини проти людяності](#)

[Інтеграція підходу, заснованого на правах дитини, в роботу по забезпеченню підзвітності - Цифровий навчальний курс](#)

[Врахування гендерної точки зору при проведенні розслідувань в сфері прав людини: керівництво і практика](#)

[Міжвідомчі мінімальні стандарти щодо ГЗН при розробці програм для надзвичайних ситуацій](#)

[Міжнародний протокол про документування та розслідування сексуального насильства в умовах конфлікту](#)

[Питання розслідування та пред'явлення звинувачень у міжнародних злочинах, спрямованих проти осіб за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності](#)

[Кіншаська декларація щодо прав на репарації і співтворення постраждалих і жертв сексуального і гендерно-зумовленого насильства, пов'язаного з конфліктом](#)

[Бібліотека ресурсів PSVI](#)

[Стратегія PSVI](#)

[Впровадження репарацій постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом: Ключові думки](#)

[Регіональне дослідження щодо впровадження holistic підходу до допомоги жертвам та постраждалим від сексуального та гендерно-зумовленого насильства \(СГЗН\) у державах-членах ICGLR](#)

[Репарації за сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: Уроки Західних Балкан](#)

[Набір інструментів для боротьби зі стигматизацією](#)

[Віртуальний Меморіал СЕМА](#)

[Підсумковий документ за результатами виконання Імплементативного плану на виконання Рамкової програми співробітництва між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом](#)

[Сирійське Доповнення до другого видання Міжнародного протоколу про документування та розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту](#)

[Цифрова бібліотека Дія ООН по боротьбі з сексуальним насильством в умовах конфлікту](#)

[Розуміння того, як розбудова можливостей по боротьбі з ГЗН у "мирний час" впливає під час війни](#)

[Оперативна оцінка доказів Бірмінгемського університету: Безпосередні та довгострокові ризики, шкода та виклики, з якими стикаються діти, народжені внаслідок сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом \(ДНвСНПК\), у країнах з низьким та середнім рівнем доходу \(КНСРД\)](#)

[Що кажуть про допомогу постраждалі від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом?](#)

[Короткий виклад фактичних даних про те, що спрацьовує у запобіганні СНПК](#)

[Звіт про подію у Вілтон-парку: Ретрит для постраждалих від СНПК](#)

[Звіт про подію у Вілтон-парку: СНПК та злочини проти людяності](#)

[Значуща участь жінок у перехідному правосудді: просування гендерної рівності та побудова сталого миру](#)

## ДОДАТОК

### QR-КОДИ НА МАТЕРІАЛИ ЧЛЕНІВ АЛЬЯНСУ

Австралія

Асоціація жінок-юристок  
України «ЮрФем»

Боснія і Герцеговина



Великобританія

Глобальний фонд тих,  
хто пережив насильствоДемократична  
Республіка Конго

Йорданія



Колумбія



Корпорація «Sisma Mujer»



ООН Жінки



Республіка Корея



Румунія



Тимор-Лешті



Україна



Український жіночий фонд

Фонд імені доктора  
Деніса МуквегеФонд ООН в галузі  
народонаселення

Швейцарія



Японія



Justice Rapid Response



Legal Action Worldwide



